

Danmark og den engelske Mægling 1848.

AF

ALBERT OLSEN

I 46 aar havde divergenserne varet mellem hertugdømmerne og regeringen i København, da opstanden brød ud i martsdagene 1848. Baggrunden for den slesvig-holstenske separatisme var først og fremmest økonomisk, ikke et dansk-tysk modsætningsforhold. Med undtagelse af den i 1762 indførte kopskat havde regeringen sørget for at respektere ridderskabets skattebevillingsret, selv om landdagen ikke havde været indkaldt siden 1711. Men i 1802 kom den første alvorlige kurre paa traaden med regeringen i København ved indførelsen af grundskatten, der inddrog hidtil privilegeret herregaardsjord under beskatningen. Dette skridt vakte stor forbitrelse i ridderskabet, og der forberedtes en klage til den tyske rigsret, da riget opløstes 1806. Saa fulgte statsbankerotten, bankhæftelserne, tvangslaan og udstedelse af en række love af økonomisk natur, som regeringen udskrev uden at spørge nogen¹. Medens Wienerkongressen afholdtes, foreslog regeringen ridderskabet en ekstraskat, hvilket bevirkede, at et ridderskabsmøde i Kiel i begyndelsen af 1815 sendte grev Adam Moltke til kong Frederik VI, som da opholdt sig i Wien, med en klage over skatterne og det økonomiske tryk samt krav om indkaldelse af en landdag. Ridderskabet ønskede først og fremmest gennem en repræsentation at

¹ Marcus Rubin: Frederik den VI's Tid. (1895), 315 ff.

faa haand i hanke med skattepolitikken og Holstein bevaret som en del af det tyske rige. Moltke rapporterede fra Wien, at kongen ikke var mod Holsteins forening med Tyskland, og at han heller ikke havde afslaaet at give hertugdømmet en forfatning, hvilket vist nok maa siges at være en overmaade optimistisk udlægning af Frederik VI's udtalelser til ham.

Holsteins stilling gav anledning til en række overvejelser pro et contra hertugdømmets tilslutning til det tyske forbund. Af betydning for forfatningsudviklingen inden for det danske monarki i den følgende tid blev en erklæring, kongen afæskede den deputerede i slesvig-holsteinske kancelli Andreas Bjørn Rothe. I denne hævder Rothe, at hertugdømmerne som indlemmet i det danske monarki var underlagt kongeloven. Indførelsen af en landdag med skattebevilgende myndighed og lovgivende magt var imod denne lov, og den kunde kun ændres af kongen i forbindelse med folket. Hvis en landdag indførtes i en af rigets dele, maatte de andre provinser stilles paa samme maade. Ophørte Holstein derimod ved indlemmelsen i et tysk rigsforbund at være en integrerende del af det danske monarki, kunde hertugdømmets forfatning ændres, uden at dette fik følger for den øvrige del af monarkiet¹. Rothes indstilling har antagelig bidraget til, at Frederik VI besluttede sig til uden større modvilje at lade Holstein indgaa i det nye tyske forbund, i henhold til hvis § 13 han var pligtig til at give Holstein en stænderforfatning. Ridderskabet førte herefter i de nærmest efterfølgende aar en forbitret kamp for anerkendelse af sine privilegier gennem et fællesudvalg, den saakaldte »fortwährende Deputation«, og stillede krav om, at ingen ændring maatte ske i forholdet mellem hertugdømmerne og ridderskabet. Støttet til privilegierne af 1460 og den aarhundrede gamle forbindelse mellem de to hertugdømmer kunde dette forlangende ikke synes unaturligt, og ridderskabet fik da ogsaa i september 1815 løfte om bibeholdelse af den »nexus socialis«, som en resolution af 1732 havde givet tilsagn om. Efter at ridderskabet 1816 havde faaet sine privilegier stadfæstet for

¹ G. Nørregaard: Danmark og Wienerkongressen 1814—15, (1948).

hvert hertugdømme for sig, indgav det en forestilling om fællesforfatning for hertugdømmerne. Ridderskabets henstilling var ganske skarp og ikke uden baggrund. Man gjorde i denne opmærksom paa den kendsgerning, at hertugdømmerne i høj grad havde støttet rigets vaklende finanser ved den tillid, de nød i fællesskab, og krævede af hensyn til hertugdømmernes handel møntenhed opretholdt med Hamburg og Lübeck i stedet for at være henvist til dansk rigsmønt. Den »fortwährende deputation« androg samtidig om, at samtlige godsejere i hertugdømmerne maatte faa lejlighed til at udtale sig om forfatningen. Deputationen erklærede i 1817 ganske utilsløret, at prælater og ridderskab ikke kunde tvinges til nogen afgift, endsige til nogen ordinær landskat uden deres billigelse. Under den fortsatte strid mellem regering og deputation skærpedes tonen, og skatterne maatte sædvanligvis efter 1816 inddrives ved eksekution hos godsejerne. Da der stadig intet kom ud af den Holstein i udsigt stillede forfatning, gik ridderskabet 1822 med en klage til forbundsdagen, men fik under den herskende reaktion ingen støtte. Efter at henvendelser til Frankfurt ogsaa var blevet belagt med censur, herskede der ro, men ingenlunde tilfredshed i hertugdømmerne de følgende 7 aar. Ridderskab og godsejere knurrede over kränkelsen af privilegier, borgere og bønder var utilfredse med, at adelen krævede »rettigheder og ikke ret«, og kritiserede baade ridderskabet og regeringens hele økonomiske politik.

Ved Julirevolutionen 1830 udløstes den borgerlige liberale utilfredshed gennem Uve Iens Lornsens skrift »Über das Verfassungswerk in Schleswigholstein«¹. Lornsen rettede en meget skarp kritik mod hele finansforvaltningen og det hemmelighedskræmmeri, der knyttede sig til denne, og krævede en forfatning med fuldstændig adskillelse mellem hertugdømmerne paa den ene side og kongeriget paa den anden. Kun konge og fjende skulde være fælles. Lornsen fængsledes for sin formastelighed, og prælater, ridderskab og godsejere, som var mere interesseret i et konservativt regime, der gav dem skattebevillingsret, end

¹ For det følgende se Marcus Rubin: Anf. skrift, 551 ff.

i liberalistiske forfatninger, vedtog en adresse til kongen, hvori de tog afstand fra alle yderligheder, men dog raadede majestæten til at fornemme landets ønske, og i April 1831 krævede de i et promemoria en fælles landdag for begge hertugdømmerne. Her ser vi for første gang et direkte mod Danmark rettet politisk samarbejde mellem det væsentlig tyske borgerskab og adelen i hertugdømmerne. Disses borgerskab saa kun i en adskillelse af Slesvig fra Danmark muligheder for en liberalistisk udvikling, kongeloven lagde en hindring i vejen for en saadan i et Slesvig, forenet med kongeriget. Frederik VI strakte sig saa vidt, som han mente omstændighederne tvang ham — til anordningen om stænderne og løfte om en fælles overappellationsinstans. Naturligvis er divergenserne ikke gaaet upaaagtet hen, hverken i Tyskland eller det øvrige udland, men større opsigt vakte de ikke. Det danske enevoldsstyre var ikke uden formildende træk og temmelig vel anskrevet. Det er ganske oplysende, at samtidig med, at man forskellige steder i Tyskland rebellerer mod fyrsterne, roser en pjece, der angriber disse for at kvæle folkenes sans for frihed og kræver pressefrihed, religionsfrihed og tryghed over for domstolene, Danmark for dets udmærkede styre¹. Nogen forbindelse med de folkelige bevægelser, der førte til adskillige oprør og forjagelse af fyrster i Tyskland, og begivenhederne i hertugdømmerne 1830 fandtes ikke.

1834 traadte stænderne, den ny kongelig slesvigholsteinske regering og den fælles domstol i funktion. Marcus Rubin har med rette gjort opmærksom paa, at den fælles regering og domstol ikke betyder en skelsættelse i hertugdømmernes historie, snarere en omorganisation uden større konsekvenser. Stænderforsamlingerne kom imidlertid gennem den større »publicity«, de skabte, til at uddybe friktionerne mellem hertugdømmerne og kongeriget og dermed til at skærpe de nationale modsætninger. Finansspørgsmaalet blev fra hovedsagelig at have været en kamp om adelsprivilegier nu til et nationalt prægravationsspørgsmaal, stærkt udnyttet i agitationen. Hertugdømmernes stænderforsamlinger klagede over kopskatten — som oprørsregeringen

¹ Präservative wider Revolutionen (Leipzig 1831), 9, 30, 41 ff., 46 ff. o. 67.

iøvrigt afskaffede — og over hele beskatningsproblemet, over grundskatten af 1802, over bankhæftelser o. s. v. og anførte, at skattebyrden pr. hoved i hertugdømmerne var større end i kongeriget. Man krævede adskillelse af hertugdømmernes finanser fra kongerigets og mente, at de var blevet for hårdt ramte af den fælles statsgæld, som Norge var sluppet billigt fra ved adskillelsen, og kritiserede skarpt, at de hertugelige domæner var fællesindtægt. 1844 kom de slesvigske stænder til det resultat, at hertugdømmerne i løbet af 40 aar var prægraveret med 60 mill. rbd. og fortsat aarlig belastedes med $\frac{1}{2}$ mill. rbd. for meget. 1846 beviste regeringen det urigtige i disse beskyldninger, hvilket erkendtes af den holsteinske stænderforsamling — i 1857. Var angrebene uden grund, saa maa det dog indrømmes, at regeringens ulyst til under de trykkede økonomiske kaar efter 1815 at give oplysninger og dens lidet behændige administration af de finansielle og økonomiske foranstaltninger maatte vække irritation. Marcus Rubin siger herom, at »dersom det havde været den danske stats opgave i aarenes løb ved sine forholdsregler for skatte-, bank- og pengevæsnets omraade at lægge materialet til rette for hertugdømmernes separatistiske agitation, kunde den ikke have opereret med mere djævlblændt held«¹. Mistilliden til dansk finansadministration gjorde sig ogsaa gældende paa det toldpolitiske omraade, hvor toldloven af 1838 dog gav hertugdømmernes industri et godt beskyttet marked. Men toldenhedsbestræbelserne strandede i 1840'erne fordi hertugdømmernes stænder frygtede en højere beskatning til gunst for en med Danmark fælles finansforvaltning, som man ikke kunde nedlægge veto mod.

Orla Lehmann og Tscherning har begge aflagt vidnesbyrd om den stærke samhørighedsfølelse, der i 1830'erne fandtes i hertugdømmerne. Tscherning kunde tænke sig en union mellem Slesvig og Holstein paa den ene side og kongeriget paa den anden. Orla Lehmann bevidnede, at Holsteinerne betragtede Slesvig-Holsteins enhed som en virkelighed, og der var efter deres mening ikke større grund for dem til at godtgøre Slesvig-

¹ Marcus Rubin: Anf. skrift, 473.

Holsteins berettigelse end for danske til at bevise Danmarks tilstedeværelse, begge var in confesso. Det var klart, at de finansielle stridigheder, der udnyttedes godt af slesvigholsteinerne, og som alle drejede sig om, at hertugdømmerne maatte bære større byrder end kongeriget, følte af hertugdømmerne som overgreb og bidrog til at skærpe modsætningsforholdet til kongeriget. Det samme gjorde den danske nationale vækkelse, der satte ind i Slesvig efter 1836, og som vakte store dele af den nordslesvigske befolkning til erkendelse af dens danskhed, hvilket paa den anden side i forbindelse med den voksende tyske nationalisme svejsede de mere liberale og de aristokratiske elementer blandt slesvig-holsteinerne sammen. En skærpelse af modsætningerne mellem dansk og tysk kan paavises i 1840, da den slesvigske stænderforsamling anmodede regeringen om at forkaste et reskript om indførelse af dansk rets- og forretningsprog, hvor der fandtes dansk kirke- og skolesprog, skønt det var anbefalet af stænderforsamlingen i 1838. Den slesvig-holsteinske politik vandt nogle points ved afgørelsen af Hiort Lorenzen episoden i 1842 og bestemmelsen i 1844 om, at stænderdeputerede kun maatte tale dansk ved møderne, hvis de ikke besad den tilstrækkelige færdighed i tysk. Men med Algreen-Ussings næsten samtidige petition, der ønskede en erklæring om, at hertugdømmerne var en udelelig arvelod efter kongeloven, kom omslaget. Petitionen fik en velvillig modtagelse af kongen, men mødtes af en rasende protest, gennem den saakaldte »Verwahrungsact«, i den holsteinske stænderforsamling. I den strid, der nu fulgte, stod regeringen mod Slesvig-Holsteinerne. Det aabne brev af 8/7 1846 præciserede det danske synspunkt. Slesvig var dansk og fulgte kongelovens arvefølge, medens arvefølgen i Holstein var mere tvivlsom. Men kongen vilde dog søge at opnaa en samlet anerkendelse af den samlede danske stats integritet. Det aabne brev var en krigserklæring til slesvig-holsteinismen. Selv om forbundsdagen kun ydede bevægelsen en meget forbeholden støtte, rejstes der overalt i Tyskland en stærk opinion mod den danske politik i hertugdømmerne, og denne blev ikke mindre efter den række protester,

som indgik fra fyrster, der mente sig arveberettiget, og fra hertugdømmernes stænderforsamlinger. I spidsen for bevægelsen stod hertugen af Augustenburg, der med sine paastaaede arvekav til begge hertugdømmerne og sit forslag om en forfatning for Slesvig-Holstein kom til at staa som bevægelsens bannerfører. Slesvig-Holsteinismen var nu blevet et dansk-tysk spørgsmaal, og de overgreb, der fra regeringens side blev be-
gaaet mod de holsteinske stænders petitionsret, skulde ikke gøre modsætningerne mindre skarpe.

Langt mere oplysende end den ofte meget hadefulde polemik om dagens spørgsmaal i hertugdømmerne er imidlertid den tyske nationalistiske opfattelse af forholdet Danmark—Tyskland set i storpolitisk perspektiv, saaledes som det viser sig i aviser, politiske bøger og pjecer, navnlig efter udstedelsen af det aabne brev. Det er i virkeligheden geopolitik i tysk renkultur. Et meget koncist udtryk har denne politik faaet i den liberalistiske stortysker Frans Schuselkas bog »Deutsche Volkspolitik«, der udkom i Hamburg 1847. Arvespørgsmaalet til hertugdømmerne er for det tyske folk blot »ein politischer Glücksfall«¹, det danske folk kun en lille stamme af den store tyske nation, saavel fysisk som aandeligt afhængig af Tyskland, og nordisk væsen i realiteten blot »das allgemeine germanische Volkswesen«.² Geografisk var Danmark en del af det store tyske moderland. Tysk natur rakte til den yderste spids af Skagen, og hvad alle Danmarks naturlige behov angik, var det afhængigt af Tyskland. For Danmark gaves der kun eet middel til at bevare selvstændigheden, det bestod i, at Danmark ogsaa politisk kom til at høre derhen, hvor det naturligt havde hjemme, nemlig til Tyskland. Det maatte forventes, siger Schuselka, at Frankrig og Rusland vilde vende sig mod en saadan politik, Frankrig fordi det fulgte sin ældgamle tyskfjendtlige linie, og Rusland, fordi det vilde hindre dannelsen af et stærkt Tyskland og gøre Kiel til et nyt russisk Sevastopol. Hvad England angik, skulde man fra tysk side ikke sætte sin lid til gam-

¹ Schuselka, 50.

² Anf. skrift., 30 ff.

mel »Bundesgenossenschaft«. England frygtede intet mere end et tysk handelsopsving og vilde intet gøre, der kunde skaffe Tyskland en fordelagtig stilling som sømagt. »Das günstigste, was wir von Seite Englands erwarten dürfen, ist, das es auch nicht positiv für Dänemark wirken wird, wenn die alte Abneigung gegen dieses Seeland und die Furcht vor französische und russische Uebermacht davon abhalten.«¹ Disse ønsker var naturligvis godt kendt i England. »Daily News« har en artikel herom ²⁹/₁ 1848. Den engelske minister i Berlin lord Westmoreland, gjorde i en depeche opmærksom paa, at de tyske blade talte om afstaaelse af danske territorier, inclusive nogle af de danske øer og krigsskibe, der tilhørte Slesvig-Holstein, og antydede, at krig ikke var blevet iværksat uden at rumme haab om virkeliggørelse af stortyske planer. En ven af den preussiske udenrigsminister baron v. Arnim havde, bemærker gesandten, udtalt, at Danmark lod en stor chance gaa fra sig ved ikke at foreslaa saavel Slesvig som Jylland inkorporeret i det tyske forbund og ved evig overenskomst forene kongeriget med dets flaade og handelsflaade i det tyske toldforbund. Et saadant arrangement vilde gøre Danmark til en stor og indflydelsesrig magt — hvor ubehageligt det end var for England, og vilde have sikret Danmark Tysklands evige taknemmelighed og venskab.²

I kraft af denne udbredte stortyske propaganda og slaaen paa stortromme for skabelse af en tysk sømagt, som store dele af den tyske presse gik ind for, blev hertugdømmernes forhold et europæisk spørgsmaal. Danske finansielle og økonomiske misgreb i forbindelse med Frederik VI's og Kristian VIII's uvilje mod at indfri berettigede holsteinske konstitutionelle krav, navnlig i relation til skattebevillingsretten, havde skabt en fortrinlig grobund for slesvigholsteinismen, og denne føjedes ind i stortysk rumpolitik, medens arvekrav og slesvig-holsteinsk separatisme fik anvist plads i skammekrogen, da konflikten kom i martsdagene 1848. Ejderdanisme kontra slesvig-holsteinsk

¹ Schuselka, 24 ff.

² Public Record Office, London. Foreign Office (herefter cit. R.O.F.O.) 62 no. 286 ²⁹/₄ 1848.

fællesskab var som problemstilling blevet sekundært i forhold til spørgsmaalet Danmark—Tyskland. Dette kunde ikke løses uden om stormagterne, og begge parter saa med særlig interesse hen til, hvilken stilling England vilde indtage.

I denne strid var Danmark naturligvis langt den svageste part. Uden støtte fra stormagterne maatte situationen paa forhaand anses som haabløs. For at kunne vurdere den danske udenrigspolitik i 1848 — og den blev normgivende for det danske standpunkt til 1863 — vil det derfor være af afgørende betydning at undersøge, i hvor høj grad man med rimelighed kunde regne med effektiv støtte fra stormagterne.

Da martsministeriet dannedes, tilbød konseilspræsident Moltke Orla Lehmann stillingen som udenrigsminister. Efter først at have sagt ja, trak han sig tilbage og foreslog i stedet grev Knuth, der overtog posten.¹ Det vidner ikke om større tiltro til gennemførligheden af den ejderpolitik, Orla Lehmann saa stærkt var gaaet ind for, at han overlod andre æren og ansvaret og selv nøjedes med at være minister uden portefeuille. Konseilspræsidenten, der stod stejlt paa Slesvigs tilknytning til Danmark, anførte under de forhandlinger i ministerraadet, der førtes i anledning af den slesvig-holsteinske deputationens nærværelse i København, at diplomaterne erkendte Slesvig som værende en del af den danske stat,² hvilket naturligvis altid var noget, men da Frankrig i sin revolutionære tilstand intet betød som forbundsfælle, og han sammen med Knuth og Tscherning frygtede en tilnærmelse til Rusland³, blev det England, hvortil man først og fremmest satte sin lid, ogsaa fordi briterne efter dansk opfattelse stod som garanter for Slesvig efter traktaten af 1720. Den danske gesandt i London grev Reventlow kan siges at have givet ministeriet visse forhaabninger, sine depecher vedlagde han avisudklip, der viste engelske betænkeligheder ved de tyske maritime aspirationer og mente fra nogle udtalelser af Palmerston at have faaet bekræftet sin overbevisning om,

¹ Orla Lehmanns efterladte Skrifter II, udg. af Hother Hage (1893), 94.

² A. F. Kriegers Dagbøger (1920) I, 16. ²³/₃ 1848.

³ Ibid., I, 20. ²⁷/₃ 1848.

at den engelske regering vilde føle sig »religieusement engagé par elle (garanti) donné au Danemark sous le règne de Frédéric Quatre¹. En klippefast tillid til, at England vilde hjælpe Danmark, var ret udbredt i den danske offentlighed og fandt naturligvis udtryk i pressen.

Konfronterer vi danske ønsker og forhaabninger med virkeligheden, tegner billedet sig ikke særlig lyst. Den engelske gesandt i København Sir Henry Wynn var fortrinlig informeret om danske forhold og iøvrigt en absolut ven af Danmark. Hans indberetninger til Foreign Office fra Kristian VIII's død til oprørets udbrud ridser udviklingen ganske godt op. Han er ikke imponeret af Frederik VII, der, da han overrakte denne sine akkreditiver, udtalte, at »he could not altogether think himself free from the common lot of sovereigns at this moment of sitting on a vulcano« og ønskede en varig alliance og god forstaaelse mellem alle suveræner i Europa². Wynn taler om kongens svage hænder og roser Bardenfleth, for hvem han inderligt ønsker, at han maa kunde »counteract another influence of an unfortunate nature exercised by a female of the lowest character³. Martsministeriets konseilspræsident A. W. Moltke vurderer han heller ikke højt, han er intet større talent, men en nobel personlighed, der i sit finansstyre under Kristian VIII havde forstaaet at vælge gode raadgivere, og som nu gav et vist agtværdigt skær til et ministerium, »formed from the necessity in part of the most violent of the radical party«. Bardenfleth sank dog i hans agtelse, fordi han bestyrkede kongen i at hævde rettigheder, »which however just they may be, he should not maintain«, en udtalelse, der klart viser, at Wynn fra første færd er stemt for en indrømmelsespolitik over for hertugdømmerne. Tscherning er den mest forhadte officer i den danske hær, Orla Lehmann en sagfører, der mere udmærker sig ved oratorisk begavelse end juridisk lærdom, Hvidt

¹ RA. Udenrigsm. England II. Depecher 1848—49. Depeche af 4/2, 11/2 og 7/3 1848.

² R.O.F.O., 22. no. 162., 13/1 og 11/3 1848.

³ R.O.F.O. 22. no. 162. 25/1 1848.

en forretningsmand, det er gaaet tilbage for, og som derefter har skabt sig en formue ved at have faaet privilegierne paa dampskibsfarten mellem København og Kiel. Disse herrer fra »det ultradanske parti« kan aristokraten og fagdiplomat Wynn afgjort ikke lide og regner dem for politiske nuller, som har skabt sig karriere ved at optræde som talere og førere ved offentlige møder. Den eneste, der finder naade for hans øjne, er Monrad, en gejstlig »af lav byrd«, men et utvivlsomt talent, der ogsaa anses for at være den mindst voldsomme af sit parti. Knuth og Plessen er unge mænd af fornem fødsel, der er taget som modvægt mod radikalerne, men det er synd at sige, han har store tanker om udenrigsministeren¹, der ikke er fagdiplomat, og hvis diplomatiske aktstykker og sprog han ser paa med stor foragt. Wynn følte sig uendelig overlegen over for den danske regering, hvis udenrigsminister han betragtede med velvillig nedladende overbærenhed, men som han hjalp saa vidt hans evner og engelske interesser tillod det. Knuth følte sig sikkert ofte trykket af Wynn, der hurtigt gjorde det af med hans handlefrihed. For at slippe for de Wynn'ske lænker og faa et friere diplomatisk vingefang, søgte Knuth gennem den danske gesandt i London at opnaa mere ved en direkte kontakt med Foreign Offices almægtige chef lord Palmerston. Det mislykkedes komplet. Den danske gesandt i London, Fritz Reventlow, søn af statsminister Christian Reventlow, havde efter Orla Lehmanns mening et godt greb paa at tage englænderne »in their own way«. Han formaaede dog hverken at gøre sig selv eller Knuth til afgørende brikker i det engelske storpolitiske spil, hvilket man heller ikke kunde forlange. Han var, siger Orla Lehmann, en brav mand med »et ærligt dansk hjerte«, dertil en god familiefader, som i de bevægede dage omkring 10. april, da chartisturolighederne rasede, i eksalteret stemning pudsede sine jagtgeværer for at forsvare kone og børn². Antagelig har han forstaaet at bruge sine geværer bedre end de diplomatiske vaaben. Reventlow var i virkeligheden over-

¹ R.O.F.O. 22. no. 162. 24/3 1848.

² Orla Lehmanns efterl. pap., 173 og 183.

ordentlig uselvstændig, helt i kløerne paa den russiske gesandt i London, baron von Brunnow, der leverede de pile, Danmarks repræsentant med mellemrum afskød mod Foreign Office, som næppe et øjeblik har været i tvivl om, hvorfra de stammede. For den danske liberale regerings medlemmer var den russiske hjælp naturligvis en besk pille at sluge¹. Orla Lehmann, der traf v. Brunnow i London, karakteriserede denne som en grov skikkelse med lurende øjne og et ubehageligt fidelt væsen. Af denne fremragende diplomat lærte Lehmann diplomati under russiske auspicer og fremhævede selv det komiske i, at hans stilling gjorde det til en pligt for ham at tale som indgroet legitimist, og at han maatte søge trøst og raad hos den russiske regerings repræsentant, hvorfra man fik den første haandsrækning².

Hertil kom saa den almindelige usikkerhed og uenighed inden for ministeriet, ikke mindst over for spørgsmaalet om en deling af Slesvig, som bl. a. kongen stod stærkt imod. I en konfidentiel skrivelse til Reventlow nævnes denne som en udvej, men blev i sidste øjeblik atter slettet efter drøftelser i ministeriet³. Intet under, at udenrigsminister Knuth følte sig paa gyngende grund. Den ene af garantimagterne fra 1720, Frankrig, var slaaet ud som magtfaktor gennem februarrevolutionen, og man maatte paa forhaand gaa ud fra, at den tyske liberalisme havde en vis goodwill ikke blot i det revolutionære Frankrig, men ogsaa i det borgerlige England. I hvilken grad man kunde regne med stormagtsstøtte var det umuligt at have nogen som helst mening om. Straks efter meddelelsen om oprørets udbrud og den preussiske konges erklæring om at ville stille sig i spidsen for den nationale bevægelse, gik Knuth til Wynn for at undersøge, hvor langt England vilde komme Danmark til hjælp. Han udtrykte over for denne sin tillid til, at England ikke rolig vilde se paa, at en preussisk styrke under et eller andet paaskud rykkede ind i Holstein eller Slesvig, særlig da det sidste var

¹ A. F. Kriegers Dagbøger I, 20.

² Orla Lehmanns efterl. Pap. II, 187.

³ A. F. Kriegers Dagbøger I, 20. ²⁴/₃.

garanteret af England. Knuth ønskede en erklæring herom og en engelsk flåde til Østersøen. Danmark maatte væge sig lige saa meget mod det russiske »amitié dangereuse«, som mod Preussen, sagde Knuth, og en af hovedopgaverne maatte være at hindre tilsynkomsten af en russisk flåde. Englænderen henviste til, at han maatte spørge sin regering, men mente, at en engelsk eskadre i Østersøen var en daarlig idé, der snarere vilde lokke den russiske sømagt frem end holde den tilbage. Han troede, at frygten for en preussisk invasion var »premature«, og anførte, at det bedste efter hans mening vilde være en fælles engelsk-russisk erklæring mod indblanding i hertugdømmerne fra preussisk side. Wynn talte derpaa med den russiske gesandt i København, Ungern-Sternberg, der udtalte sin tro paa, at kejseren af Rusland vilde samarbejde med den engelske regering, hvad angik et saadant skridt¹.

Den danske regering greb med begærlighed tilbudet, da det vilde være en moralsk fordel baade i Holstein og Danmark, hvor, siger Wynn, »all classes were calling out for English assistance, whilst they were jealous of anything coming from Russia«, og sendte Oxholm til St. Petersburg. Efter at Knuth havde læst den danske gesandt i Berlin, Plessens, depeche om hans samtale med den preussiske udenrigsminister Arnim, forstod Wynn, at der maatte handles hurtigt, og sendte efter en samtale med Sternberg bud til lord Westmoreland, Englands gesandt i Berlin, og bad ham sammen med den russiske gesandt Meyendorf, præsentere en fælles erklæring for den preussiske regering. Wynn handlede ganske paa egen haand, men haabede, han vilde »meet with Your Lordships (Palmerstons) approbation«, og at Westmoreland vilde føle sig berettiget til at handle uden at have faaet instruktioner fra Palmerston. Samtidig besluttede den danske regering at sende Orla Lehmann til Berlin og London. Wynn troede ikke, han havde nogen mission, men blot skulde rapportere. »I believe that his colleagues were glad under any pretence to be relieved for a time of so radical a member«².

¹ R.O.F.O. 22. no. 162. 27/3 1848.

² R.O.F.O. 22. no. 162. 28/3 1848.

Knuth skyndte sig at sende en »Proces Verbal« til London og udtrykte ønsket om, at de to stormagters ministre i København blev bemyndigede til at forhandle med kongen af Danmark om de forholdsregler, der skulde tages for at støtte en saadan fælles erklæring. Udenrigsministeren har aabenbart i disse dage været ret optimistisk. Han konfererer ustandseligt med Wynn, der saa absolut har føringen, og det er rigtigt, naar det skrives til Reventlow, at man i fortrolighed meddelte alle diplomatiske skridt til den engelske og russiske gesandt¹. Da tonerne fra Berlin lød venligere, gav Knuth paa kongens vegne i et møde hos Wynn, hvor ogsaa Sternberg var nærværende, en række indrømmelser for at opnaa en fredelig ordning med Preussen, nemlig: 1) De preussiske og hannoveranske tropper skulde blive paa deres egen front. 2) Mecklenburgerne og Hannoveranerne maatte ikke samles. 3) Kongen af Preussen skulde sørge for, at insurgenterne ikke overskred den holstenske grænse. Kongen af Danmark vilde da holde sine tropper i Nordslesvig — paa en linie fra Flensburg til Vesterhavet — saa Sydslesvig blev neutralt territorium, uden at denne linie skulde have fremtidige konsekvenser. Ordningen burde ikke vare over 14 dage. Som en tak for hjælpen, lovede konseilpræsident Moltke et par dage senere Wynn, at man fra dansk side saa længe som overhovedet muligt vilde afholde sig fra at besvære handelen². Knuth rejste umiddelbart efter til kongens hovedkvarter, og de diplomatiske skrivelser sattes nu op af Reedtz, hvis dygtighed Wynn har betydelig større respekt for end Knuths. Han kan ikke dy sig for at give den danske udenrigsminister et lille spark, idet han gør Palmerston opmærksom paa, at hvad der nu skrives er »far superior to the diplomatic papers, I have hitherto had the honour to transmit«.

Westmoreland vilde ikke intervenere, før han havde faaet instrukser fra London, meddelte han Orla Lehmann, da denne kom til Berlin. Da Wynns skrivelse arriverede, satte han sig

¹ RA. Gesandtskabsarkiv London 1848. Ordre ⁹/₄.

² R.O.F.O. 22. no. 162. ¹/₄ 1848.

³ R.O.F.O. 22. no. 162 ³/₄ 1848.

dog straks i forbindelse med Meyendorff for at foretage den ønskede fælles aktion. Russeren mente imidlertid intet at kunne foretage sig. Ethvert skridt vilde være haabløst, sagde han, fordi han følte den preussiske regerings uvenlighed for ikke at sige fjendtlighed mod russerne i Polen. Westmoreland, hvem Orla Lehmann karakteriserer som en mand uden begreb om de danske affærer, intervererede saa paa egen haand og foreslog Arnim at opsætte de fjendtlige handlinger i hertugdømmerne, indtil man ved Englands hjælp havde opnaaet en overenskomst.¹ Westmoreland kom dog ikke langt med Arnim, og Foreign Office tog derefter sagen i sin haand.

Hvilken støtte kunde Danmark haabe paa at faa af den engelske regering? I hele april er Knuth i fuldkommen uvished herom. Hans ordrer til Reventlow viser en stigende nervøsitet. 16. april tilbød Wynn sin regerings venskabelige intervention for at bringe et arrangement i stand »in the unfortunate differences« mellem kongen af Danmark og det tyske forbund. Det var altid noget, men situationen laa faretruende. Ganske vist havde man slaaet Slesvig-Holsteinerne ved Bov, og den danske hær naaede Slesvig og Dannevirke 12. april. 5. april var Preusserne og forbundstropperne i Rendsburg, og lykken vendte sig hurtigt. 23. april stod slaget ved Slesvig, derefter fulgte Flensburgpanikken og overgangen til Als. 2. maj gik Wrangel over Kongeaaen og hertugdømmerne blev helt besat af tyskerne. Knuths nødraab om hjælp voksede i styrke proportionelt med den militære deroute. 22. april paalagde han Reventlow ikke at spare noget middel over for Palmerston. Gesandten skulde anføre, at Englands ære, kommercielle og industrielle interesser var engagerede og kræve garantitraktaten af 1720 sat i kraft. 25. april opfordredes Reventlow til at skaffe virksom understøttelse og faa København gjort til sæde for en engelsk mægling, saa verden kunde se, man valgte dette sted for at beskytte de svagere. 26. april anmodede Knuth i en grædefærdig tone gesandten om at faa Palmerston til at hjælpe.

¹ R.O.F.O. 64. no. 28. ²⁹/₃, no. 286 ¹/₄ 1848 og Efterl. Pap. II, 138—140.

29. april skulde Reventlow endelig finde ud af, hvad Englands og Ruslands hensigter gik ud paa, han maatte meddele den engelske udenrigsminister, at hver time var af vigtighed, og at en forsinkelse kunde kompromittere den politiske situation i Danmark. Det var vigtigt at faa kategorisk svar om den hjælp, man kunde faa. Hvis Palmerston var undvigende eller vaklende, skulde Reventlow spørge ham, om England vilde optræde som mægler, og i saa fald om det vilde optræde mod de uhørte fordringer, der stilledes til Danmark¹. Knuth ender med at sige, at man maaske blev tvunget til at gaa ind paa en deling af hertugdømmerne, hvis ikke England optraadte med kraft. I en skrivelse af 1. maj beklagede Palmerston ikke at kunne standse fjendtlighederne »by land and by sea« og erklærede samtidig, at tilfældet ikke var af en saadan art, at England kunde »be called upon to interfere by force of arms«.

England havde meget andet at tænke paa, da det slesvig-holsteinske spørgsmål trængte sig paa. Februarrevolutionen i Frankrig var en alvorlig forskrækkelse, der ikke blev mindre i de følgende uger, hvor den ene jobspost indløb efter den anden om uroligheder og store kursfald paa de europæiske børser. Det var af største vigtighed for England at bevare roen i Europa og dermed sit afsætningsmarked. Lykkedes det ikke, stod landet overfor arbejdsløshed og sociale uroligheder. Der var allerede tilløb til saadanne i London, Manchester, Edinburg og Glasgow i begyndelsen af marts², og i den engelske overklasse sporedes en vis revolutionsfrygt. England glemmer helt sig selv i denne store tid, skrev »Times«, vi maa ogsaa lave noget i denne revolutionstid, nemlig »practical improvement«, blandt andet sikre de fattige beskæftigelse³. Urolighederne flovede af efter det store chartistmøde i London, hvilket kvikkede modet op i den konservative presse, men rolige og stabile var forholdene langt fra. Beroligende virkede det naturligtvis, at den franske udenrigsminister, Lamartine, forsikrede udlandet

¹ Ordrene under de anførte datoer i RA. Gesandskabsarkiv London 1848.

² The Public Ledger 8/3, 11/3 1848.

³ Times 10/3, 11/3 1848.

om Frankrigs fredsvilje og virkelig ogsaa førte en fredspolitik. Saa kom den tyske revolution. »Times« fremhævede, at begivenhederne i Tyskland kunde føre til en styrkelse af forbundsregeringen, hvilket var langt mere forbundet med det tyske folks sikkerhed, værdighed og fremgang end en hurtig udvikling af de folkelige rettigheder. Kravet om et tysk parlament havde derfor faaet en hjertelig modtagelse, selv om øjeblikket til at give en tysk forfatning var ilde valgt. De folkelige krav var dog i det store og hele ret rimelige, bevægelsen ikke revolutionær, det maatte være Tysklands opgave at opretholde orden og ro paa kontinentet, derfor var det en stor og lykkelig dag for Europa, at en nation af tapre, alvorlige og maadeholdne mænd rejste sig i selve kontinentets hjerte for at genoprette »the edifice of public power«. Da kampene i Berlin kom, skyldtes det, ifølge »Times«, at fransk militær propaganda havde inciteret hemmelige politiske selskaber til at følge Paris' eksempel¹. Først da en eventuel krig med Rusland om Polen og Danmark om hertugdømmerne truede, fik piben en anden lyd. Kredsen af kapitalister bag »Times« ønskede først og fremmest at bevare verdensfreden. Det samme gjorde det engelske parlament. Den belgiske minister i London sagde meget rammende til Reventlow, at regeringen befandt sig over for et parlament, som ikke var det mindste disponeret til at ville engagere sig i en krig². Englands finanser stod ikke straalende, i februar 1848 havde lord John Russell foreslaaet forhøjelse af en i 5 aar eksisterende indkomstskat paa 3—5 % for alle indkomster over £150, men maatte paa grund af modstand trække forslaget tilbage. Man ønskede ikke større militærudgifter, heller ikke til udrustning af en demonstrationsflaade til Østersøen. Hvad England vilde, var fred i Europa for at bringe engelsk industri og handel paa fode og derigennem fri sig selv for arbejdsløshed og sociale uroligheder. Det blev ledetraaden for engelsk politik.

Da oprøret i hertugdømmerne truede med at blive til krig, havde man i England følt virkningen af den europæiske uro i

¹ Times 9/3, 13/3, 17/3, 27/3 1848.

² RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49 Depeche 30-31/3 1848.

nogen tid, og det maatte blive Palmerstons selvfølgelige opgave at slukke ilden, inden den fik bredt sig for meget. Man behøver derfor ikke at gaa paa detektivjagt for at opspore prinsgemalens og prinsen af Preussens indflydelse paa engelsk politik over for Danmark, ikke heller i hver af Palmerstons træk at se en snedig intrige, sat i scene af Preussens minister i London, Bunsen. Det er givet, at hoffet var tyskvenlig orienteret, og at Palmerston havde en vis respekt for Bunsen og hans synspunkter. Men den politik, han førte, var ren engelsk interessepolitik. Hvad der først og fremmest maatte vække bekymring, var salget af engelske tekstilvarer. Med den franske revolution kom næsten omgaaende et fuldstændig stop og annulleringer af ordrer, og udenlandske købmænd, der havde deres midler anbragt i franske penge, hvilket navnlig gjaldt de græske købmænd, blev illikvide¹. Den bedring, man i begyndelsen af aaret havde kunnet spore inden for handelen, hørte nu brat op. Manchester meddelte, at revolutionen gjorde markedet »gloomy«, Leicester, at den franske revolution og mange kontinentale huses fald næsten havde sat en stopper for den europæiske handel, Glasgow, at handelen næsten var stoppet, og Halifax, at forholdene var saadanne, at »it being scarcely worth while to run the machinery«². 21. marts kunde Manchester notere de hidtil laveste priser i lange tider, og fabrikkerne indskrænkede fabrikationen³. Uroen paa kontinentet gjorde en bedring umulig, i begyndelsen af april var det slut med handelen paa Tyskland⁴. Depressionen skabte arbejdsløshed, og som følge af de daarlige priser paa kontinentet fandt der en formindskelse sted af arbejdslønnen⁵. Den første lille lysning for tekstilindustrien kom omkring maj ved en større efterspørgsel efter klæde fra Frankrig⁶, men een svale gør som bekendt ingen sommer, og

¹ The Public Ledger. 2/3 1848.

² Ibid., 8/3, 13/3, 16/3 1848.

³ Ibid., 23/3 1848.

⁴ Ibid., 25/3, 6/4, 8/4, 10/4 1848.

⁵ Ibid., 20/4 1848.

⁶ Ibid., 1/5 1848.

det var ogsaa kun et lille lyspunkt, at amerikanske ordrer, der havde været placeret i Tyskland, nu gik til England. Fra begyndelsen af april rantes den betydelige kornhandel paa Balticum (incl. Danmark), og assurancepræmien for skib og ladning steg til over det dobbelte, naturligvis mest for preussiske skibe, hvor den naaede 15 $\frac{0}{0}$ ¹. Fondsbørsen klarede sig bedre, selv om Consols faldt fra 88 $\frac{3}{4}$ til 82 $\frac{1}{8}$ i tiden fra 2 $\frac{3}{2}$ til 1 $\frac{3}{4}$ og 12 engelske jernbaneselskabers aktier fra £926 $\frac{1}{2}$ i oktober 1847 til £833 $\frac{3}{4}$ i april 1848². Samtidig strømmede udenlandske værdipapirer til England, deriblandt et stort parti franske jernbaneaktier, som umiddelbart efter februarrevolutionen købtes 40—50 $\frac{0}{0}$ under deres værdi og senere realiseredes med stor fortjeneste³. Fremmed kapitalflugt til England gav engelsk erhvervsliv muligheder for øget investering, men ogsaa for en usund spekulation. Alle forhold taget i betragtning var naturligvis handelens og produktionens tarv afgørende. Englands kommercielle interesser paabød Palmerston at skaffe ro, ikke, som Knuth haabede, at drage England ind i en militær garanti, der kunde medføre en europæisk krig. Noget anderledes laa landet, hvis man stod foran en realisation af stortyske maritime planer. I saa henseende følte den engelske udenrigsminister sig rolig. 29. marts havde Westmoreland en samtale med Arnim, hvori denne erklærede, at den preussiske hær i Holstein kun skulde hindre fjendtligheder, og 1. april erklærede prusseren, at Tyskland var rede til at modtage engelsk mægling, hvis Danmark bad derom; senere meddelte gesandten Palmerston, at han ikke troede, at Arnim havde noget med mod England rettede stortyske planer at gøre⁴. Den danske regerings og presses stærke fremdragen af dette faremoment for England maatte derfor være ganske uden virkning.

De første henvendelser fra Reventlow til Palmerston havde en meget spagfærdig form. Da han underrettede denne om

¹ The Public Ledger. 2/4 og 3/4 1848.

² Ibid. 21/3 og 29/6 1848.

³ Morning Advertiser. 17/3 1848.

⁴ R.O.F.O. 64. no. 286. 28/3, 1/4 og 27/4 1848.

situationen, gjorde han det med »toute le moderation possible«, hvad der var den allerbedste maade at gøre indtryk paa i England — hvis det blev nødvendigt, kunde man altid hæve tonen, medens det var »humiliant de le baisser«. Efter saaledes at have givet en skildring af sit enestaaende diplomatiske snille, meddelte gesandten, at han i det næste møde kun ganske let berørte en engelsk mægling i konflikten; det var iøvrigt forbavsende, hvilken uvidenhed Palmerston lagde for dagen om hertugdømmerne¹. 1. april talte Reventlow atter med udenrigsministeren og henviste til den personlige fare, han havde været ude for ved i sin tid at have støttet den engelske politik i Portugal. Han henviste til garantitraktaten og mente, han havde gjort indtryk paa Palmerston, men noget positivt kom der ikke ud af besøget udover, at departementschef Stanley meddelte ham, at Foreign Office havde raadet Hansestædernes repræsentanter til saa vidt gørligt at afstaa fra fjendtligheder mod Danmark². Reventlow gik derefter til Brunnov, der modtog ham med aabne arme og lovede ham al mulig hjælp. Russeren tvivlede ikke om, at englænderne vilde yde moralsk støtte, og de kunde gøre mere ved hoffet i Berlin end Rusland³. 8. april var Reventlow atter i Foreign Office. Her traf han en over chartistmøderne meget ophidset Palmerston, der lovede ham, at man vilde gøre alt, hvad der stod i Englands magt for at hindre kollision mellem Danmark og Preussen, breve var allerede sendt til ministrene i Berlin og Hannover. Et forsøg paa at faa 10 000 geværer af den engelske regering reflekterede Palmerston ikke paa, han ønskede naturligvis under ingen omstændigheder at foretage sig noget, der tog sig ud som en unneutral handling⁴. Den næste forhandling med Palmerston havde Reventlow 12. april sammen med Orla Lehmann, der efter sin mislykkede mission i Berlin nu var kommet til London midt under chartistoptøjerne, der i disse dage fordunklede

¹ RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49 Depeche, 28/3, 30/3, 31/3.

² Ibid., 4/4.

³ Ibid., 7/4.

⁴ Ibid., 9/4.

alt andet. Lehmann havde sikkert ventet sig en del af besøget i London. Til sin hustru skrev han fra Berlin, at hjælpen ikke vilde mangle¹. Introduktionen, Wynn havde givet ham, var ikke den bedste og resultatet ikke glimrende. I en samtale, der tager sig mere straalende ud i hans egen beretning end i Reventlows depeche, og som varede over 2 timer, gav Lehmann en fremstilling af det danske synspunkt med hensyn til arveret og garantitraktaten, som efter hans mening omfattede hele Slesvig². Palmerston beklagede, at den krise, England og hele Europa befandt sig i, ikke havde tilladt ham at studere garantitraktaten — den engelske opfattelse var iøvrigt, at garantien kun gjaldt den gottorpske del af Slesvig³, og skelnede mellem okkupation for at udøve et tryk og okkupation med endelig erobring for øje; Lehmann var da klar over, at Palmerston vilde gribe alle udflugter for at slippe for garantien. Udenrigsministeren udtrykte imidlertid et stærkt ønske om at komme Danmark til hjælp gennem mægling og lod skinne igennem, at Preussen havde udtalt ønsket herom. 13. april var Lehmann og gesandten begge hos Brunnow, der raadede til ikke at opgive en tøddel af Danmarks ret til Slesvig og holde England fast ved garantiforpligtelsen⁴. Orla Lehmann havde gennem legationssekretær Bjelke faaet forbindelse med »Times«, hvor der fremkom en redegørelse af ham for det danske synspunkt i 5 artikler (13., 15., 20. og 21. april) og belavede sig 13. april paa at rejse. Da damperen blev forsinket, gik han i land ved efterretningen om slaget ved Bov. Hos gesandten fejrede han sejren med champagne, og de gik derpaa sammen til »min ven Disraeli«, som Reventlow udtrykker sig. Disraeli modtog dem med aabne arme og lovede dem støtte. Lehmann skriver, at han ikke appellerede til den engelske politikers retfærdighedsfølelse, men til hans umættelige ærgerrighed. Disraeli kendte

¹ Af Orla Lehmanns papirer v. Julius Clausen (1903), 121. ³/₄ 1848.

² RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49. Depeche ¹³/₄ og Efterladte Pap. II, 188 ff.

³ The Cambridge History of Foreign Policy II (1923), 523 ff.

⁴ Efterladte Pap., 185 ff.

intet til sagen eller dens retfærdighed, men han viste sig som en lærvillig elev. Orla Lehmann udarbejdede og sendte Disraeli et pro memoria, og Reventlow overlod ham nogle brochurer og avisartikler »pour se mettre au fait de notre affaire«¹. Disraeli gav derefter Reventlow den meddelelse, at Palmerston ikke var fortrydelig over aktionen, idet han i underhuset ønskede at faa støtte i sine bestræbelser for at være Danmark til nytte. Til Disraeli havde han sagt, at han fandt Preussens handling skammelig, og gjorde sig lystig over en pjece, Bunsen vilde udgive, denne var »clumsy and tedious« og paaberaabte sig gamle og »nu ei gældende aktstykker«. Paa den anden side lagde Palmerston ikke skjul paa, at han ansaa det for sin pligt som en lovtrækker at fortolke garantien som endnu ikke anvendelig saa længe som mulig². Den debat, Disraeli fik i stand 17. april, og hvorunder han krævede den engelske garanti sat i kraft, endte som bekendt med, at Palmerston efter mange smukke ord om Danmark gjorde opmærksom paa, at England maatte opfylde sin garanti, men at Preussen ved om muligt at overskride Eideren ikke vilde fravriste Danmark Slesvig, men kun understøtte en part af befolkningen, der mente, at hertugdømmets gamle forfatninger og love gav det ret til at blive knyttet til Holstein. Reventlow fandt svaret utilfredsstillende, men mente ikke, at det var det sidste ord i sagen. Han og Brunnow var enige om, at Palmerston vilde søge mægling og saa længe som muligt skræmme Preussen fra at føre krig og holde Danmark tilbage.

Dagen efter rejste Orla Lehmann hjem, ikke særlig optimistisk indstillet og med god grund. En ting havde man dog faaet fastslaaet, at England stod ved sin garanti — hvad denne saa end omfattede, Slesvig eller kun den gottorpske del — selv om udenrigsministeren ikke vilde sætte den i kraft før i sidste øjeblik.

Da Palmerston 17. april udtalte sig i underhuset, maatte han være klar over, at Preusserne agtede at besætte Slesvig.

¹ Efterladte Pap. II, 201 ff. og RA. Udenrigsm. Engl. II 1848—49. Depeche 14/4.

² RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49. Depeche 18/4.

6. april havde Arnim lovet Westmoreland at afholde de preussiske tropper fra at rykke ind i hertugdømmet, til den engelske gesandt havde faaet sine instrukser. 8. april besøgte Arnim Westmoreland for at faa svar, idet han som grund angav ikke at kunne vente længere med at lade tropperne rykke frem, da danskerne allerede stod i Aabenraa og Tønder. Arnim hævdede, at han gerne vilde slutte vaabenstilstand og fik Westmorelands støtte til et forslag om at lade den danske gesandt Plessen og Preussens repræsentant major Wiidenbruch mødes i Rendsburg for at aftale en demarkationslinie. Men Plessen nægtede at gaa ind derpaa. 10. april fik Westmoreland instruksen fra Palmerston og gik straks til Arnim og bad ham, efter ordre, om ikke at indlede fjendtligheder mod Danmark. Der var nok af problemer i Europa, skrev Palmerston, og den klogeste politik vilde for centraleuropa være at holde sig forenet for at undgaa en strid mellem konge og folk. Arnim svarede hertil, at tropperne standsede, naar Danmark gik ind paa de forslag, Wildenbruch var bemyndiget til at fremsætte, og saafremt England vilde være mægler, blev dette hverv meget lettere, naar tyskerne først var i besiddelse af det land, de havde ret til. 12. april sendte Arnim Westmoreland et brev, hvori han meddelte, at Preussen var bemyndiget af forbundsdagen til at mægle paa baggrund af den anerkendte udelelighed af de to hertugdømmer og en slesvig-holsteinsk union. Man ønskede fra tysk side at begrænse aktionen til Holstein, men da den danske regering ikke vilde akceptere forhandlingsgrundlaget, maatte man til sin store beklagelse gribe til alle midler for at faa afsluttet en affære, der angik hele Tysklands ret og ære. Preussen var dog stadig villig til at forhandle, og Arnim udtrykte til sidst sin beklagelse over, at en venskabelig magt ikke i tide havde givet venskabelige raad, saa uenighed kunde være undgaaet og krig forhindret. I en samtale, som Westmoreland dagen efter havde med den preussiske udenrigsminister, udtrykte denne sin vrede over, at Palmerston havde truet Hannover. Han — Arnim — lod sig ikke true og nægtede at ændre kurs, bag sig havde han forbundsdagen og den offentlige mening i Tyskland. To dage

senere talte Westmoreland atter med Arnim, der ikke forstod »alle disse forhandlinger«. Han havde erklæret sig villig til at modtage Storbritanniens mægling og af Plessen hørt, at Danmark havde gjort det samme, saa hvad nølede Palmerston efter? Men maaske skyldtes det, saaledes som Bunsen havde skrevet 5. april, at danskerne slet ikke havde bedt derom. Westmoreland, hvis omtale af Arnim og hans kendte mangel paa vederhæftighed efterhaanden bliver skarpere, bearbejdede stadig udenrigsministeren for at faa fjendtlighederne standset, men uden resultat. Da Rusland erklærede sig villig til at deltage i en Mægling, sagde Arnim, at en saadan var umulig, saa længe de danske tropper ikke havde rømmet Slesvig. 18. april overrakte Westmoreland en note fra Palmerston, hvor denne opfordrede Preussen til ikke at lade tyske tropper rykke ind i Slesvig, eller i værste fald trække dem tilbage. Noten var vedlagt en kopi af garantitraktaten af 1720, saa Palmerstons tryk havde en ganske alvorlig karakter. I den anledning udtalte den preussiske udenrigsminister, at kongen af Preussen udmærket kendte den engelske garanti, men ikke mente, denne dækkede den øjeblikkelige situation, idet den bevarede sin virkning lige saa intakt som den danske konge sin suverænitét over Slesvig-Holstein. Det tyske forbund tænkte ikke paa at bestride denne ret, de militære aktioner havde til hensigt ikke blot at beskytte tyske legitime rettigheder mod dansk aggression, men ogsaa »tout autant« at vaage over, at konge-hertugens legitime rettigheder ikke blev kompromitteret. Palmerston kunde altsaa nu berolige sig med, at faren for anneksion var afværget, men derpaa fulgte vanskeligheder med mægling og indstilling af fjendtlighederne. Westmoreland, der gjorde sig meget store anstrengelser for at undgaa blodsudgydelse, og som blev mere og mere forbitret paa Arnim, opdagede hurtigt, at Arnim ikke vilde standse fjendtlighederne, og at man før Slesvig var helt besat ikke vilde modtage hverken russisk eller engelsk mægling. Under en Samtale med Arnim 23. april sagde denne, at det danske og tyske hovedkvarter nu kun talte sammen med kugler, at danskerne var sørøvere, fordi de opbragte tyske

skibe, hvilket de nok skulde komme til at fortryde, og at han iøvrigt ikke havde mere med hele sagen at gøre. Wrangel skulde aflægge ed til det tyske forbund og i fremtiden kun modtage ordrer derfra. 24. april henvendte den svenske minister i Berlin, d'Ohsson sig til Westmoreland og udtrykte ønsket om, at Sverige maatte arbejde sammen med England for at skaffe Danmark en favorabel fred. 27. april kunde Westmoreland meddele i Berlin, at Wynn havde faaet den danske regerings tilsagn. Dermed var dette spørgsmaal uddebatteret, men vaabenhvile vilde Arnim ikke gaa med til, da Danmark ikke havde sendt noget fredsforslag. Iøvrigt mente han, at krigen vilde ende med, at »Orla Lehmanns regering«, »en sørøverregering«, blev styrtet, og man kunde sagtens blive enige med det modstandsparti, der vilde efterfølge ham. England bar skylden for, at krigen ikke allerede var sluttet, idet dets aktion havde sinket de hannoveranske troppers opmarch og dermed hele den tyske hærs bevægelse. Spørgsmaalet vilde han iøvrigt ikke mene, han havde noget at gøre med; det henhørte under forbundsregeringen, dog syntes han, arvefølgen burde ændres ved overenskomst med prinsen af Hessen¹.

Et stykke vej frem var Palmerston saaledes naaet med sin aktion i Berlin. I København gik det ulige lettere med at faa den danske regering til at love ikke at indlade sig i fjendtligheder med forbundshæren. Palmerston var utilfreds med, at Reventlow efter ordre holdt paa, at mæglingen skulde være fælles med Rusland, men fejede flot det danske synspunkt til side som et detailspørgsmaal, der kun vilde forsinke sagen, idet preusserne kun talte om engelsk — ikke om russisk — mægling². Wynn fulgte meget nøje de militære og diplomatiske begivenheder, og var ikke begejstret over »the extravagant report«, man havde om den hjælp, som man ventede eller rettere haabede paa fra engelsk side. 16. april tilbød Wynn Palmerstons bona officia, den blev straks modtaget. Men Knuth, der lige var vendt tilbage fra det danske hovedkvarter, stillede

¹ R.O.F.O. 64 no. 286. 6/4, 8/4, 10/4, 13/4, 16/4, 19/4, 20/4, 24/4, 25/4 og 27/4 1848.

² R.O.F.O. 22 no. 160. 8/4, 11/4, 18/4, 20/4, 21/4 1848.

sig tvivlende over for Preussen. Derimod haabede man at kunne vinde Hannover, hvis korpskommandør tøvede med at angribe. Reedtz sendtes til Hannover med engelsk kurerpas og Wynns velsignelse for at sige, at hvis de hannoveranske tropper ikke overskred Eideren, vilde der ikke blive foretaget noget mod skibe under hannoveransk flag. Reedtz' mission førte ikke til noget resultat. De militære begivenheder gik i disse sidste dage i april Danmark haardt imod. Slesvig blev næsten evakueret af de danske tropper, medens danskerne til gengæld opbragte 50—60 preussiske skibe. Palmerston havde i god tid instrueret Wynn om, at enhver mulig favor skulde vises engelsk ejendom paa tyske skibe, hvilket Knuth lovede. Da maj kom, var stillingen saa faretruende, at Knuth bad Wynn og Sternberg som repræsentanter for de magter, der havde tilbudt at mægle, at forelægge Wrangel et forslag om vaabenstilstand. De to diplomater gik ind herpaa og sendte en legationssekretær af sted med forslaget. Det gik ud paa 3 ugers vaabenstilstand, status quo, hvad angik armeerne i Slesvig, tilbagetrækning af eventuelle tropper i Jylland og et dansk løfte om at frigive skibe, der maatte blive taget under vaabenstilstanden. Samtidig hermed forkyndte man blokade af de baltiske havne, Elben, Stralsund, Rostock og Wismar fra 9. maj¹. Dens iscenesættelse synes iøvrigt at have givet aarsag til visse divergenser, en korrespondent i København meddelte saaledes, at merkantile kredse her var meget ivrige for at faa undtaget de stater, og da særlig Hansestæderne, der ikke havde paabegyndt fjendtligheder, men »det danske folk« vilde ikke høre om nogen adskillelse². Blokaden kritiseredes ikke stærkt i England, skønt den i høj grad generede handelen paa kontinentet, og tyskerne fik at vide, at skylden var deres³.

Vaabenstilstand med Wrangel blev der intet ud af. Det

¹ R.O.F.O. 22 no. 162. 12/4, 15/4, 19/4, 26/4, 27/4, 29/4 og 1/5 1848.

² Morning Advertiser. 9/5 1848.

³ Public Ledger 11/5 og Times 1/5, 9/5 og 10/5 1848. Samtidig droftede man i København, for at blive fri for »Hamborgs lænker«, at etablere direkte forbindelse med England fra Hjerting.

lykkedes legationssekretær Evers at faa et møde med Wrangel i Gudsø mellem Fredericia og Kolding, men denne vilde fortsætte kampen, saalænge han havde en fodsbred jord at træde paa, med mindre de beslaglagte skibe blev frigivet. At lytte til saadanne forslag, som nu fremsattes, vilde efter Wrangels mening være landsforræderi. Han maatte først have instruktion fra Frankfurt, som han nu alene havde at gøre med. Evers fik et brev dateret $\frac{2}{5}$ med til Wynn og Sternberg, hvori Wrangel trods mangiende instruktioner erklærede sig villig til at slutte vaabenstilstand paa betingelse af, at Als og andre øer, der hørte til »Slesvig-Holstein« rømmedes, at alle tyske skibe frigaves, og handelen aabnedes paa alle tyske havne. Wrangel henviste de to gesandter til at forhandle yderligere med Frankfurt, og dermed gik sagen i staa¹. Imidlertid arbejdede Palmerston med fuld damp i London for at trumfe sin mægling igennem. Danmark behandlede han fra oven og nedad. Da Reventlow 1. maj meddelte Palmerston, at man sikkert kunde vente hjælp fra Sverige, svarede han irriteret, at en saadan vilde han ikke anbefale, saa længe England var mægler, og en opfordring fra den danske regering om flaadehjælp afslog han blankt. Frederik VII forklarede Wynn, at man blot ønskede nogle faa krigsskibe og dampere for at demonstrere, at den engelske regering vilde »join in enforcing a mediation«, og noget saadant ønskede den ærlige mægler naturligvis ikke at indlade sig paa. Dertil kom, at Palmerston krævede, at England alene skulde mægle, medens man fra dansk side vilde have engelsk-russisk mægling. Da Reventlow, der var bemyndiget til i yderste fald at gaa ind paa det engelske forslag, holdt paa fælles stormagtsmægling, fejede Palmerston hans indvendinger væk med en bemærkning om, at han var overbevist om, at den danske regering vilde acceptere². Den engelske udenrigsminister maa have været sikker paa at have situationen i sin haand. 4. maj meddelte han paa en forespørgsel af Urquart i underhuset, at

¹ R.O.F.O. 22. no. 162. $\frac{4}{5}$.

² RA. Udenrigsm. Depeche $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$ og $\frac{5}{5}$ 1848. R.O.F.O. 22. no. 162 $\frac{4}{5}$ 1848.

begge parter havde modtaget mæglingen, og at der forhandlede¹. Denne erklæring var vitterlig urigtig, idet man fra dansk side kun havde tiltraadt en engelsk-russisk mægling. Disraeli havde faaet nys om sagen og bad Reventlow om midler og samtykke til et angreb paa Palmerston, hvilket denne dog afslog, »skønt Palmerston ikke fortjener at skaanes«². Palmerstons sikkerhed skulde dog snart svinde. 4. maj kom den svenske deklARATION. Den efterfulgtes af en militærkonvention, og 15. maj kendte man i Berlin den russiske note af 8. maj, som under henvisning til traktaterne af 1767 og 1773 krævede Jylland rømmet, hvilket skete den 22. samme maaned. Med udsigt til effektiv svensk og russisk hjælp ændredes Danmarks stilling. 12. maj meddelte Knuth Wynn, at den danske regering ikke ventede sig noget af den engelske mægling, som ikke vilde have nogen vægt over for den preussiske regering og forbundsdagen, der spillede sammen. Den svenske deklARATION og den hjælp, man kunde vente fra russisk side, havde helt ændret de danske ideer om en forhandling, man vilde nu afvente begivenheder, der stillede danskerne paa en mere lige fod med deres fjender³. 11. maj var man i Foreign Office saa godt informeret, at Palmerston ikke længere følte sig sikker paa, at den danske regering overhovedet vilde modtage engelsk mægling. Reventlow, der ogsaa synes kendelig oplivet ved de bedre efterretninger, og som havde Brunnow i ryggen, følte det stadig som sin pligt at kræve Rusland med i mæglingen. Tonen mod Palmerston er bitter. Man skal, siger han, ikke vente, at denne vil gøre noget for Englands værdigheds skyld⁴.

Mindst lige saa store vanskeligheder havde Palmerston med sine forhandlinger med den preussiske regering, Bunsen og forbundsdagen, hvilket dog ikke gjorde hans iver efter at naa et resultat mindre. 8. maj var Preussen blevet bemyndiget af forbundsdagen til at forhandle om fred paa basis af, at Slesvig-

¹ Morning Advertiser 5/5 1848.

² RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49 Depeche 23/5 1848.

³ R.O.F.O. 22. no. 162. 13/5 1848.

⁴ RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49 Depeche 11-12/5 og 15/5 1848.

Holstein kom til at staa i personalunion med Danmark og med begge hertugdømmerne som del af det tyske forbund og at der gaves de danske distrikter af Slesvig lejlighed til, om de ønskede det, at udskille sig fra den tyske del. 15. maj accepterede Danmark Englands enemægling under forudsætning af: 1) Slesvig og Holstein rømmes for tropper. 2) Fjendtlighederne ophører og skibe frigives efter underskrivelse af vaabenstilstand. 3) Almindelige handelsforhold indtræder. 4) Holsteins administration varetages af forbundsdagen. 5) Indtil orden og ro er genoprettet stationeres tropper under kongen af Danmark i Slesvig og lige saa mange i Holstein under forbundsdagen. 6) Skibe taget før vaabenstilstanden frigives, »quand la base d'un arrangement definitif aura été arrêté« (altsaa ikke ved simpel vaabenstilstand). 7) Den danske regering reserverer sig fuld frihed til at kræve, at Rusland faar adgang til forhandlingerne, som skal finde sted efter vaabenstilstandens undertegnelse. Reventlow fik samtidig fuldmagt til at gaa med til Slesvigs deling, et Spørgsmaal, Palmerston tidligere havde bragt paa bane. Linien — der ikke maatte foreslaas fra dansk side — kunde tænkes draget ved Gelting-Nybøl til Husum. Det var et uhyre offer, og man kunde under alle omstændigheder ikke gaa med til, at befolkningen fik ret til at votere. Sproggrænsen var ikke afgørende, men derimod hensynet til handelen fra Flensborg til Husum¹. 13. maj forelagde Palmerston Bunsen et vaabenstilstandsforslag, hvorefter fjendtlighederne skulde ophøre, krigsfangerne gives fri og beslaglagte skibe frigives, de danske tropper rømme Slesvig og de tyske Jylland. Disse punkter blev tilstillet Bunsen sammen med nogle vaabenstilstandsbetingelser, som Palmerston og Reventlow drøftede paa et møde 18. maj². De saa saaledes ud: 1) Fjendtlighedernes ophør

¹ R.O.F.O. 22. no. 162. 15/5 1848 og RA. Gesandtskabsarkiv London 1848. Ordre af 15/5.

² Det er ikke rigtigt, naar Knuth siger, at betingelserne billigedes af Palmerston, de var drøftet som et eventuelt grundlag. Se Knuth i Hist. Tidsskr. 4. R. V., 486, og Hjalmar Haralds: Sveriges Utrikespolitik 1848. (Uppsala 1912), 129 f.

til lands og til vands. 2) Hertugdømmerne rømmes for tropper. 3) Alle slesvigske og holsteinske tropper, som ikke gør tjeneste i forbundstropperne, hjemsendes. 4) Der oprettes et provisorisk styre i hvert af de to hertugdømmer, i Slesvig udnævnt af kongen, i Holstein af forbundsdagen. 5) Under vaabenstilstanden oprettes en politistyrke i hvert af hertugdømmerne, udnævnt af kongen i Slesvig og af forbundsdagen i Holstein. 6) Alle fanger og skibe frigives, og alle kontributioner, som er opkrævet, skal leveres tilbage eller godtgøres. Paa mødet gik Reventlow iøvrigt haardt mod Palmerston, der efter hans mening, hvis England ikke opfyldte sin garantiforpligtelse paa grund af mangel paa tropper, saa dog burde have erklæret overfor Preussen og Tyskland, at England ikke vilde taale indblanding i Slesvigs egne anliggender, en kritik, Palmerston besvarede med, at der ikke forelaa casus belli. Reventlow ventede sig ikke saa lidt af fremtiden, nu da man havde faaet støtte fra Rusland og »en af Europas dygtigste diplomater« (Meyendorf)¹. Bunsen udarbejdede en række modbemærkninger, navnlig til de første 4 punkter i forslaget, og erklærede sig villig til paa forbundsdagens og den preussiske regerings vegne at gaa ind paa en vaabenstilstand, hvis der samtidig negocieredes om en fredsbasis, idet han stadig stod fast paa Slesvigs tilknytning til Holstein, eventuelt mod inkorporering i Danmark af den nordlige del af Slesvig. Bunsens svarnote oversendte Palmerston med enkelte af ham som mægler indsatte modifikationer til København. Han og Bunsen har sikkert været enige om, at Reventlow og Brunnow har staaet stejlere, end man kunde vente, at deres respektive regeringer vilde gøre. Wynn instrueredes samtidig om at kræve af den danske regering, at den opfyldte Palmerstons tidligere fremsatte anmodning om, at Reventlow blev autoriseret til at forhandle ikke blot om en vaabenstilstand, men om en endelig afgørelse. Som grundlag for en ordning anførte Palmerston, at den engelske regering stærkt vilde anbefale begge parter ikke blot at indstille fjendtlighederne, men at et stort neutralt bælte skulde lægges mellem de danske og tyske stridskræfter. Tyskerne be-

¹ RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49 Depeche 19/5.

nægtede, at Slesvig kunde administreres under en vaabenstilstand uden tropper, og der synes at være nogen »force in that object«. Wynn skulde derfor sige til den danske regering, at det bedste vilde være, at den provisoriske regering administrerede begge hertugdømmerne, og overtale regeringen til at samtykke i saadanne betingelser, som Bunsen »may reasonably be expected to accept«. Der var efter Palmerstons opfattelse 4 løsninger. 1) Slesvig kunde inkorporeres i Danmark. Men dette kunde kun ske, hvis danskerne sejrede fuldstændig og permanent, hvilket ikke syntes sandsynligt. 2) Slesvig kunde som Holstein blive medlem af det tyske forbund. Men den danske konge og de danske undersaatte i Slesvig vilde sandsynligvis ikke give deres samtykke hertil. 3) Slesvig kunde forblive i samme tilstand som før det aabne brev af 1846, men det vilde ikke tilfredsstille nogen og sandsynligvis føre til en ny konflikt. 4) En deling kunde maaske tilfredsstille alle; en saadan burde ske efter indbyggernes nationalitet, den sydlige del skulde indgaa i det tyske forbund, den nordlige inkorporeres i kongedømmet, og forhandling herom finde sted i London eller ved kommissærer paa stedet. Som et argument for deling skulde Wynn anføre, at »if at any future the manline in the Danish royal family should fail, and the crown should go in the female line, it seems probable, that Slesvig and Holstein would both be separated from Denmark and would go to the male line« — medens Nordslesvig ved den palmerstonske ordning blev ved Danmark¹.

Det var ikke med større forventning, at Wynn overbragte Palmerstons forslag til den danske regering, som efter hele sin indstilling i høj grad maatte reagere mod at overlade store dele af Slesvig til Holstein og det tyske forbund. 17. maj havde gesandten meddelt Foreign Office, at Knuth i modsætning til tiden før de svenske og russiske deklamationer nu viste sig utilbøjelig til at afstaa den tyske del af Slesvig. Da Palmerstons forslag kom,

¹ R.O.F.O. 22. no. 160. ²⁵/₅. RA. Udenrigsm. London II. 1848—49 Depeche ²⁵/₅ 1848, og Hjalmar Haralds anf. værk., 128 ff.

gik Knuth dog »med stor tøven« ind paa at fremsætte et tilbud om at afstaa Sydslesvig, og Wynn fik ham til paa et kort at angive en linie fra Flensborg langs Treene til Husum, saaledes at begge disse byer tilfaldt Danmark. Kongen betragtede dette som et stort offer og krævede Palmerstons garanti for, at tilbudet saa vilde føre til en endelig ordning. Knuth samtykkede til sidst i, at det sydlige Slesvig under en vaabenstilstand administreredes af forbundsdagen, dog med udelukkelse af hertugen af Augustenburg. Da Wynn 27. maj havde faaet brev fra Westmoreland og kunde meddele, at Jylland øjeblikkelig vilde blive evakueret og erstatning betalt for kontributioner, blev situationen endnu vanskeligere. Kongens og folkets stærke antityske følelser, siger Wynn, blussede voldsomt op, og ministrene var bange for at gaa imod stemningen og afslog det »enorme ansvar« ved at gaa med til Slesvigs deling. Wynn støttedes stærkt af Sternberg, idet den russiske udenrigsminister Nesselrode ansaa delingen for den bedste løsning. Men Knuth slog fra, understøttet af den svenske minister Lagerheim, der, som Wynn siger, var disponeret for den farlige politik ved at sætte alt paa spil. Man vilde fra dansk side se tiden an. Storfyrst Constantin og Prins Oscar ventedes til København, og da den preussiske general ikke havde bekendtgjort sin tilbagetrækning, vilde svenske tropper blive oversendt til Fyen. Dagen efter meddelte Knuth Wynn, at vanskelighederne voksede i den grad, at han ikke længer kunde stille noget forslag, der var saa ugunstigt over for kongens rettigheder. Reedtz vilde nu rejse til London, og Wynn udtalte over for Palmerston, at han sikkert ikke vilde have fuldmagt til at føre endelige forhandlinger, og at det eneste, der kunde tilfredsstille danskerne, var Slesvigs uafhængighed med en selvstændig forfatning.

Danskerne tænkte nu ogsaa paa at gaa over til militære operationer, men sendte dog samtidig Reedtz til den engelske gesandt for i streng fortrolighed at meddele ham, at man vilde afskibe en ekspedition fra Fyen og Als til Slesvig; der var tid til at give kontraordre, hvis Wynn fandt dette ønskeligt. Wynn advarede paa det kraftigste, det var altid daarlig politik at

standse en fjende, der drog sig tilbage, og vilde ikke give nogen fordel. Kontraordren kom som bekendt for sent, og kampen stod ved Sundeved 28. maj. Denne kom til at betyde en opmunt-ring for det danske folk, men voldte regeringen megen gêne, idet den baade fik England og Rusland til at vende sig skarpt imod det danske overmod. Wynn udtalte en meget stærk mis-billigelse og troede ikke et øjeblik paa, at kontraordren var kom-met for sent. Efter hans opfattelse sattes det hele i scene, fordi tropperne begyndte at blive uregerlige. Han mente, henvendelsen til ham var sket i det haab, at han skulde bestyrke regeringen i dens foretagende. Orla Lehmann viste da ogsaa aabenbart over for Wynn sin fortrydelse over, at man tænkte paa at følge dennes raad¹. Intet argument, jeg kan fremføre, skrev Wynn, 6. juni til Palmerston, kan forlede dem til at gaa med til et arrangement om Slesvig. Knuth sagde, at alt, hvad de kunde gøre, var »to keep the discussion open.« Wynn mente dog, at Knuth personlig vilde være villig til at afstaa en lille del af Slesvig og tage Slien til grænse i stedet for Treene, idet udenrigsministeren mente, at dette vilde være at foretrække i stedet for en separat forfat-ning — som nogle af hans kolleger holdt paa — der delte monar-kiet op i et tungt maskineri med 3 uafhængige stater².

Palmerston kunde naturligvis ikke følge med i dette bratte omslag i København, og hans ordrer til Wynn var derfor uden aktualitet, naar de ankom. 2. juni, da stemningen var høj, paalagde han saaledes Wynn at faa Knuth til at acceptere en nordligere linie og give Reventlow en mere udstrakt bemyndigelse, hvis hans mægling skulde føre til et resultat. Gesandten burde endvidere gøre Knuth begribelig, at Sveriges og Ruslands kraf-tige hjælp gjaldt afværgelser af en erobring af Danmark, men en saadan vilde ingenlunde kunne erholdes, hvis Danmark mod-satte sig en rimelig deling af Slesvig³. Han mødte ikke megen forstaaelse for sin mægling hos Reventlow, der fra København havde modtaget de mest opstemte depecher fra Knuth af 27/5,

¹ R.O.F.O. 22. no. 162 og 163. 17/5, 24/5, 27/5, 28/5 og 12/6 1848.

² R.O.F.O. 22. no. 163. 4/6 1848.

³ R.O.F.O. 22. no. 160. 2/6 1848.

³¹/₅ og ⁶/₆. I den sidste konstaterer Knuth med glæde Frankrigs interesse. Det ventede kun paa anerkendelse fra dansk side for at intervenere til fordel for Danmark¹. Gesandten var efter aftale med Brunnow indstillet paa at træne sagen, til han havde faaet instrukser hjemme fra, og de enedes om, naar Reedtz kom, at holde et møde med denne, før Reedtz skulde se Palmerston. Da de mødtes med Palmerston, udtrykte denne sin utilfredshed med, at Reedtz ikke var bemyndiget til at slutte et endeligt arrangement, og udtalte, at det var kompromitterende for Englands værdighed, at man havde forhandlet en maaned uden resultat, og hvis Danmark stadig viste sig urimelig, vilde England holde hænderne borte fra mægling. Palmerston ønskede at opsætte en protokol om delingen, som Bunsen og Reedtz og Reventlow skulde underskrive. Straks efter samtalen oversendte Palmerston et vaabenstilstandsforslag, hvis betingelser Reventlow fandt ufordelagtige og perfide. De to danske diplomater gik straks til Brunnow, der var lige saa forbavset som de og sagde, at Reventlow ikke kunde undertegne en protokol om vaabenstilstand. Karakteristisk for det kordiale samarbejde er det, at svaret til Palmerston blev dikteret af Brunnow og skrevet af Reventlow med Russerens pen! Under en følgende samtale med Palmerston drøftedes vaabenstilstandsbetingelser, som Reventlow protesterede imod, navnlig hvad angik styrelsen i hertugdømmerne².

Umiddelbart før Reventlows sidst refererede samtale med Palmerston var den danske diplomatiske selvstændigheds- og storhedstid over for englænderne forbi. Faldet fremtræder med næsten dramatisk effekt i Knuths depeche af ¹¹/₆. Udenrigsministeren fabulerede først i denne om vaabenstilstandsbetingelserne, der var afhængige af Ruslands og Sveriges støtte. Man havde sendt Oxholm til St. Petersburg og ikke opgivet Slesvigs uafhængighed, opmuntret dertil at de russiske gesandter i København og London. Saa slaar tonen i depechen om fra forhaabning til dyb fortvivlelse. Jeg har, skriver Knuth, lige faaet ugunstige meddelelser fra den danske chargé d'affaires

¹ RA. Gesandtskabsarkiv London 1848. Ordre ²⁷/₅, ³¹/₅, ⁶/₆ 1848.

² RA. Udenrigsm. Engl. II. 1848—49 Depeche ³⁰/₅, ⁴/₆, ⁹/₆, ¹³/₆.

Plessen i St. Petersburg. Rusland vilde for tiden slutte sig til det engelske kabinets politik og rette sig efter dets anskuelse. Alt afgang nu af Palmerstons svar til Reedtz. Aarsagen til den daarlige situation maatte søges i den engelske udenrigsministers passivitet, og i at stormagternes støtte kom det preussiske kabinet til gode. Svenskerne var nu ogsaa blevet tilbageholdne, og deres hjælps effektivitet gjort afhængig af Ruslands optræden og politik. Man var nu henvist til England alene. Reventlow maatte gennem Palmerston se at faa forslag fra Bunsen af acceptabel natur, selv med en deling af Slesvig som basis. Knuth stillede derefter linien op for en forhandling om en vaabenstilstand. I de næste par ordrer fastslog han, at affæren i Sundeved havde været mindre heldig, og beklagede, at man i St. Petersburg og London tvivlede om ærligheden af de danske ønsker om fred¹.

Det danske tilbageslag begyndte under de skandinaviske forhandlinger i Malmø 7.—10. juni, hvor Frederik VII ledsaget af Knuth mødtes med kong Oscar. Wynn rejste paa eget initiativ til Malmø for at faa en personlig samtale med den svenske konge og udenrigsministeren Stjerneld. Han opnaaede en audiens og kong Oscar fortalte ham, at han havde haft en lang drøftelse med Frederik VII, der hellere vilde abdicere end at gaa med til Slesvigs deling. Den eneste løsning, den danske konge ikke stillede sig uvillig over for, var Slesvig som en uafhængig stat med egen konstitution. Kong Oscar beklagede, at Danmark havde genoptaget fjendtlighederne, han ønskede disse afsluttede og havde bragt Stjerneld, Manderström, Knuth og Oxholm sammen for at have et vaabenstilstandsforslag, som han »med stort besvær« havde faaet Knuth til at gaa ind paa². Dette, der oversendtes til Reventlow med depeche af 11/6 og er nævnt ovenfor, indeholdt følgende bestemmelser: 1) Ophør af fjendtlighederne til lands og til vands. 2) Frigivelse af alle fanger. 3) Løsladelse af opbragte skibe, naar tilsagn om kontributioner var givet. 4) Slesvig rømmes for tropper. Insurgenter og friskarer

¹ RA. Gesandtskabsarkiv London 1848. Ordre 11/6, 14/6, 21/6.

² R.O.F.O. 22. no. 163. 12/6 1848.

afvæbnes. 5) Administrationen i Holstein udnævnes af det tyske forbund i kongen af Danmarks navn, i Slesvig af kongen. De, der havde taget del i de sidste begivenheder, skulde udelukkes fra administrationen. 6) Holstein og Lauenborg rømmes af tyske tropper. 7) Umiddelbart efter vaabenstilstanden indledes fredsunderhandling. Er freden ikke klar efter en maanedes forløb, har forbundstropperne ret til at indtage deres gamle stillinger i Holstein, hvorimod Slesvig nogen tid endnu forbliver ubesat. 8) De mæglende og venskabelige magter skulde garantere opfyldelsen af samtlige betingelser. Med dette forslag, der var noget andet end det nære vaabenfællesskab, man fra dansk side havde drømt om¹, rejste Knuth til København. Her traf en ny jobspost ham. Nesselrode ønskede fred, og Ungern-Sternberg anførte endda, at freden mellem Danmark og Preussen kunde blive sluttet i London uden dansk medvirkning². Da Wynn kom tilbage til København, fandt han det »ultra danske« parti meget skuffet og Knuth reserveret og »out of humour«. Han sagde, at Wynn ikke maatte tage Frederik VII's erklæring helt bogstavelig, og at ministeriet »had not entirely put aside the possibility of admission«.

I London blev Reventlow tydelig gjort opmærksom paa den ændrede situation, da hans herre og mester Brunnow meddelte ham, at det var muligt, man i Danmark havde faaet en noget sangvinsk opfattelse af Ruslands dispositioner, hvad angik en effektiv deltagelse i fjendtlighederne. Ruslands politik var den samme som tidligere, at understøtte Danmark kraftigt uden at foreskrive de betingelser eller de ofre, det vilde antage eller bringe for en endelig og fredelig afgørelse. Da Palmerston, som havde arbejdet utrætteligt med den stædige Bunsen i London og med betydelig bedre gehør gennem Westmoreland i Berlin, meddelte Reventlow, at han vilde udarbejde et forslag med en alternativ løsning — deling eller status quo ante — som Bunsen og Reventlow skulde tage ad referendum, tilraadede Brunnow gesandten ikke at forkaste Palmerstons propositioner. 23. juni

¹ H. Haralds anf. skr., 158 ff.

² Hist. Tidsskr. 4. R. V., 492 ff.

fik han mæglingsforslaget fra Foreign Office. Det indeholdt følgende bestemmelser: 1) Fjendtlighederne indstilles til lands og til vands. 2) Alle fanger, inklusive civile, frigives. 3) Blokaden og udskrivningen gaar lige op, eller udlignes senere. 4) Slesvig, inklusive Als, evakueres, slesvigske friskarer afvæbnes og de regulære tropper som har hjemme i den danske eller tyske armé, trækker sig ud af Slesvig med de tropper, hvori de har tjent, eller hjemsendes. 5) En foreløbig kommission paa 7 medlemmer nedsættes for begge hertugdømmerne uden lovgivende myndighed i kongehertugens navn, 3 medlemmer vælges af kongen, 3 af forbundet og 1 præsident paa en maade, der nærmere bliver at bestemme. Ingen, der har taget del i de politiske begivenheder i hertugdømmerne, kan blive medlemmer af kommissionen. 6) a) Slesvig deles i et nordligt og sydligt hertugdømme. Nordslesvig vil blive knyttet til den danske krone og dens arvefølge, medens Sydslesvig og Holstein knyttes til det tyske forbund og følger holsteinsk arvelov. b) Slesvig forbliver udelt i administrativ forbindelse med Holstein og med fælles provinsialstænder og kongen som medlem af forbundet i egenskab af hertug af Holstein. Maaske var forslaget ikke helt tilfredsstillende, sagde Palmerston, men udfaldet af krigen var skjult i fremtidens dunkle mørke¹.

Da Palmerstons forslag kom til København med en meget stærk forsinkelse paa grund af afbrydelse af dampskibsforbindelsen fra Lübeck², var imidlertid de første lysstraaler brudt gennem mørket. Lysningen kom fra Preussen, hvor den diplomatiske virksomhed var intens, og den engelske og svenske gesandt stadig søgte at faa en ordening i stand. Den preussiske konge havde nu faaet bedre tag paa udviklingen og benyttede lejligheden til at ryste ministrene af sig og vende sig mod de mere radikale strømninger i Frankfurt. Dette skete netop i de dage, da det saa mørkest ud for den danske regering. Arnim afløstes af friherre von Schleinitz, der i overensstemmelse med kongen ønskede en snarlig bilæggelse. Han foreslog 21. juni den svenske

¹ RA. Gesandtskabsarkiv London 1848. 20/6, 23/6.

² R.O.F.O. 22. no. 163. 1/7 1848.

gesandt d'Ohsson forhandlinger om en vaabenstilstand i Malmø og haabede, det kunde ske uden at saare Palmerston. Samme ængstelse nærede Knuth, men Wynn beroligede ham med, at Palmerston vilde billige ethvert skridt, der kunde føre til fjendtlighedernes ophør. 24. juni rejste grev Pourtalès til Malmø, og underhandlingerne var i fuld gang, da Palmerstons mæglingsforslag ankom. Knuth nægtede pure at gaa ind paa fredsgrundlaget, hvis betingelser var »totally inadmissible«, da den store sag, man havde kæmpet for, Slesvigs uafhængighed, helt var forladt. Allerede 2. juli kom en konvention i stand i Malmø, og Pourtalès, som medbragte et forslag, der i realiteten var Palmerstons med undtagelse af, at basis for freden udgik, lovede at anbefale det til approbation i Berlin, hvilket ogsaa skete 7. juli med et par uvæsentlige ændringer. Denne konventions bestemmelser ser i hovedtrækkene saaledes ud: 1) Fjendtlighederne ophører i et tidsrum af 3 maaneder med en maanedes opsigelse. Hvis en saadan ikke finder sted, løber overenskomsten videre. 2) Naar stilstanden udløber, kan begge parter indtage den stilling, de havde 27. juni. 3) Blokaden ophører. 4) Fanger frigives. 5) Skibe med ladning frigives inden 10 dage efter vaabenstilstandens undertegnelse. 6) Danmark faar erstatning for rekvisionerne i Jylland og erstatter værdien af de skibe og ladninger, som er solgt. 7) Slesvig og Holstein evakueres af tyske og danske tropper. 400 Mand danske tropper afgives til tjeneste ved hospitalsvæsenet paa Als, 400 mand tyske ligesaa i Altona. 8) Hertugdømmerne administreres af en 5-mands kommission, 2 valgt af Frederik VII og 2 af Preussen paa forbundets vegne, de fire vælger en femte til præsident; kan de ikke blive enige, kan en femte vælges af Storbritannien. Ingen af de politiske begivenheder berørte personer kan sidde i regeringen. 9) Kongerne af Danmark og Preussen vælger hver en kommission til at være i hertugdømmerne under vaabenstilstanden for at overvaage dens fuldførelse. 10) Lauenborg skal stilles som før invasionen. 11) De to parter vil kræve Storbritanniens garanti for nøjagtig udførsel af vaabenstilstandskonventionen. 12) Vaabenstilstanden præjudicerer ikke de to parters krav. Endvi-

dere lovede kong Oscar over for kongen af Preussen at paapege den uheldige virkning af prinserne af Augustenburgs og Glücksburgs nærværelse i hertugdømmerne. Knuth havde i stedet for ønsket et direkte forbud¹.

Ogsaa kong Oscar udtrykte haabet om, at den stormægtige engelske udenrigsminister ikke vilde føle sig saaret over forhandlingerne eller betragte det som en utidig indblanding i mæglingen². Men Wynns synspunkt viste sig at holde stik. Palmerston udtrykte over for ham, at den engelske regering vilde være henrykt ved at høre om afslutningen af en vaabenstilstand, »by whomsoever that armistice may have been negotiated« og bad efter at have set konventionen Wynn takke den danske regering for dens »consiliatory spirit«³. Manderström skrev til Reehausen i London, at Palmerston mere end nogen anden havde æren af, at sagen kunde gennemføres, og Knuth udtrykte over for Wynn sin taknemmelighed over Palmerstons dygtige modstand mod Bunsens krav. Reventlow, der havde været meget forbitret paa Palmerston, giver ham en uforbeholden kompliment ved at sige, at han troede, at det for den engelske udenrigsminister mere kom an paa sagen end paa maaden⁴. Nogen taknemmelighed sporedes ikke i den danske presse over for Palmerston, hvis popularitet i Danmark var stærkt dalende, efter at han i parlamentet i realiteten havde smøget garanti-forpligtelserne af sig og iført sig en mæglers klædebon. »Fædrelandet« opkastede spørgsmaalet, om det havde været hans hensigt at stikke saavel Europa som underhuset blaar i øjenene, og stemplede hans politik som nølende og hans svar som tvetydige og udflugtssøgende⁵. »Københavnsposten« havde i april hævet England til skyerne og advaret mod hjælp fra Rusland, der kun vilde gøre Danmark til et russisk udenværk og okkuperet af russiske

¹ R.O.F.O. 22. no. 163. ²⁸/₆, ¹/₇, ³/₇ 1848 og H. Haralds anf. skr., 180 ff.

² R.O.F.O. 22. no. 163. ⁹/₇ 1848.

³ R.O.F.O. 22. no. 160. ⁴/₇, ¹¹/₇ 1848.

⁴ R.O.F.O. 22. no. 163. ⁶/₇ og RA. Udenrigsm. London 1848 depeche ¹⁴/₇.

⁵ Fædrelandet ¹⁰/₅ 1848.

tropper og krigsskibe; udfaldet af en saadan kamp kunde kun blive enten Danmarks ødelæggelse og hertugdømmernes tab eller kontrarevolutionens sejr i Europa. Efterhaanden blev tonerne blidere over for Rusland, der »umuligt kan tilstede alt«, og skarpere over for England, hvis mægling betød hjælp til at fravriste Danmark et betydeligt gebet, og man skrev om Bunsen og hans »eftersnakker« Lord Palmerston. Bladet ender med at karakterisere Palmerston som en anmassende junker, Bunsens ven og Frederik Vilhelms ven, men intet mindre end Danmarks, i hvem den kortsynede cosmopolite har villet finde en befordre af Danmarks interesser¹. Haard var ogsaa »Flyveposten«, hvis forventninger til England tidligere havde været mere end overoptimistiske. I juni skrev bladet, at man desværre nødedes til snarere at betragte den engelske mægling med mistænksomt blik end som et ønskeligt gode for den danske sag, den palmerston-ske optræden viste sig saa langt fra som en upartisk mægling, at den meget mere staar temmelig fjendtlig imod os o. s. v.².

Sandheden er den meget enkle, at Palmerston politisk først og fremmest var bestemt af snævre engelske interesser. Palmerston, siger *The Cambridge History of Foreign Policy*, var ingen upartisk mægler, han stod stærkt paa dansk side, idet han afgjort var imod — for det første at svække Danmark og for det andet at faa den tyske toldforening udstrakt til de store nordlige havne. Udenrigsministeren ønskede, at Danmark skulde beholde sin stilling som en effektiv vogter af indsejlingen til Østersøen og vilde holde baade tyskerne og russerne borte fra Kiel³. Hans venskab udstrakte sig imidlertid ikke til at dele det »ultradanske« synspunkt — hverken han eller Wynn satte pris paa de national-liberale, som de nærmest ansaa for at være demagoger. Palmerston stod i sine synspunkter Slesvig-Holsteinerne ret nær, hvilket hans planer viser. Han ønskede at sikre hertugdømmerne mod en tysk anneksion, men fandt den eiderdanske politik urimelig og ikke fair over for den tyske del af befolkningen i Slesvig.

¹ Københavnsposten 28/4, 5/4, 14/4, 6/10 1848.

² Flyveposten 29/4, 29/5, 17/6, 19/6, 18/7 1848.

³ *The Cambr. Hist. of For. Policy*, 323 ff.

Naar blot hertugdømmerne blev ved den danske krone, og ro kunde genoprettes, var han iøvrigt ganske ligeglad med hensyn til, hvilke indrømmelser der skulde gives fra den ene eller anden side. Hans delingsplan er et forsøg paa at yde begge parter retfærdighed¹, og han og det engelske diplomati gjorde et meget stort arbejde i St. Petersburg og Berlin for at opnaa et resultat. Midt i hele dette storpolitiske spil glemte Palmerston dog ikke at tage sig af den »lille« politik. Det var mange henvendelser, Wynn fik om at varetage engelske søfarts- og handeisinteresser under krigen, det var adskillige favører, England tvang Danmark til at gaa mer eller mindre frivilligt ind paa, og engelske henstillinger i forbindelse med det umulige i for den danske flaaede at gennemføre en effektiv blokade førte til, at søkrigen i nogen grad begrænsedes. Stilstanden i Malmø glædede derfor ogsaa Palmerston, fordi den vilde bringe engelsk handel en haardt tiltrængt opmuntring.

Da efterretningerne om Malmøkonventionen naaede England, frembragte de en levende følelse af tilfredshed »throughout every mercantile interest« og man ventede sig en bedring, naar den tyske handel igen kunde aabnes². Beklagelsen havde været stærk, navnlig over kondemneringerne i København. Det var til at se, sagdes det i engelske handels- og søfartskredse, at med mindre freden snart blev genoprettet, vilde hele handelen paa kontinentet blive fuldstændig ødelagt³. Virkningerne af vaabenstilstanden viste sig da ogsaa omgaaende. Fremmede udenlandske effekter laa fast i city, engelske papirer steg paa tre dage henholdsvis $\frac{3}{8} \%$, $\frac{1}{2} \%$ og 1% , væsentligst i forbindelse med de slesvigholsteinske affærer⁴, og Manchester priste vaabenstil-

¹ Under en samtale Wynn havde med den svenske konge under et taffel i København, priste svenskeren Palmerstons mæglingsforslag. De allierede og venskabelige magters maal maatte være at føre danskerne til en »decided option between the two alternatives, to which your lordship very justly maintains the king of Denmark is entitled«. R.O.F.O. no. 163. 9/7 1848.

² The public ledger 3/7 1848.

³ Ibid., 17/6 1848.

⁴ Ibid., 4/7, 5/7, 6/7 og 7/7 1848.

standen i »den ulykkelige slesvig-holsteinske konflikt.« De tyske købmænd købte nu baade »goods and yarns«, den eneste opmunt- ring, man havde haft i flere maaneder¹. 12. juli henvendte for- manden for Lloyds komité mr. Robinson sig til Foreign Office for at faa klar besked om vaabenstilstanden, og fik hermed en embedsmand mr. Eddisbury's nedenstaaende svar, der blev offentliggjort i den engelske presse:

„I am directed by viscount Palmerston to inform you, that the draft for an armistice, which was drawn up in Malmø be- tween the plenipotentiaries of Denmark and the German confeder- ation has been accepted by the Prussian government, and orders have been sent by them to general Wrangel to sign the same and give provisionally full effect thereto. There seems reason moreover to hope, that these orders which have been sent by the Prussian government, as representing in this matter the Ger- man federation, will not be disavowed by the Frankfurt diet. I am sir, your most obedient humble servant

Eddisbury“.

Det er givet, at Palmerston nu vilde sætte fuld kraft ind paa at faa vaabenstilstanden gennemført, hvilket skulde holde haardt nok. Nationalliberale kredse var utilfredse med bestemmelserne om Slesvig og de opbragte skibe. Kongen og det ultradanske parti i hans kabinet opførte sig, hvad Slesvig angik »as if they had an overpowering army and every pecuniary resource«, skrev Wynn til Palmerston — hvis Knuth oprindeligt havde hørt til dette parti, havde han nu indset nødvendigheden af at gøre indrøm- melser. Fra dansk side truede imidlertid ingen direkte fare, der- imod fra tysk. Knuth imødesaa vanskeligheder med den proviso- riske regering samt stænderforsamlingerne, der netop var samlet. Kongen af Preussen, meddelte Westmoreland, ventede besvær- ligheder med Augustenburgerne, og han turde ikke skrive et brev til hertugen, da han som i et tidligere tilfælde var bange for at se det offentliggjort i bladene dagen efter². Vanskelig-

¹ The public ledger 13/7, 1848.

² R.O.F.O. 22. no. 163. 11/7, 1848.

hederne blev evidente, da forhandlingerne begyndte med det tyske hovedkvarter, idet Wrangel blankt nægtede at underskrive. Det var det slesvig-holsteinske parti, der havde mobiliseret et fremstød og sendt to af sine repræsentanter Beseler og Schleiden til Wrangel, hvor de vandt gehør, navnlig ved deres kritik af, at Slesvig skulde besættes af slesvigske tropper. Forhandlingerne i Berlin mellem den provisoriske regering og en repræsentant for Wrangel førte til, at den preussiske ministerchef gav Wrangel ret til at stille andre forslag til vaabenstilstand, og saadanne fremsættes af Grev Oriolla 16. juli. Fra Wrangels side anførtes, at man ikke kunde gaa med til, at to medlemmer af den midlertidige kommission skulde udnævnes for Slesvig og to for Holstein, da det var uforeneligt med den slesvig-holsteinske statsret. Man nægtede at opløse andet end friskarerne og vilde beholde 6000 mand i Holstein og 3000 i Slesvig. Wrangel kunde ikke heller gaa med til udnævnelsen af 2 kommissærer og krævede Lauenburg rensat for al dansk indflydelse, henviste til en forbundsbeslutning af $\frac{30}{5}$ og krævede en vaabenstilstand ratificeret af den tyske rigsforstander, ærkehertug Johan af Østrig. Da efterretningerne fra Kolding naaede til København, vakte de naturligvis stort røre, og en omfattende diplomatisk virksomhed fandt sted i Malmø og Berlin. Manderström sendtes til Berlin for at protestere imod, at en traktat underskrevet af tre suveræner ikke blev respekteret. I København spurgte Knuth Wynn, om han troede, at man af hensyn til den offentlige mening kunde gaa videre i indrømmelser, og om det ikke vilde være bedre, at regeringen i tilfælde af fjendtligheder tog sæde i Slesvig i stedet for i hovedstadens gader; marineminister Zahrtmann »en af de mest moderate i kabinettet« fortalte ham, at man ikke længere kunde holde tropperne tilbage. Lagerhielm havde faaet instrukser om at presse den danske regering til at sende Reedtz eller en anden til Wrangel med fuldmagt til at gøre smaa indrømmelser. Reedtz vilde ikke rejse alene, og Lagerhielm tilbød at ledsage ham. Paa Knuths opfordring tog Wynn ogsaa med. Wynn indledte forhandlingerne i Wrangels hovedkvarter med at sige, at Palmerston vilde beklage, at generalen ikke viste

samme »consiliating spirit« som kongen af Preussens raad, og Pourtalès, som var meget utilpas ved situationen, sagde, at valget af »Reichsverweser« bar skylden for den kontraordre, han »pretended« at Wrangel havde faaet, hvilket valg var sket mellem kongens billigelse af Malmø-konventionen og oversendelsen af denne konvention til Wrangel. Lagerhielm og Wynn fremsatte et forhandlingsforslag, men man kørte i staa, først og fremmest fordi Reedtz ikke vilde slippe kravet om, at de slesvig-holsteinske tropper skulde adskilles efter nationalitet¹.

Hermed indtraadte en stilstand i forhandlingen mellem de to direkte interesserede parter, Danmark—Preussen. Militært holdt man sig i ro², medens man fra svensk, russisk og engelsk side skød med skarpt i Berlin og Frankfurt. Palmerston krævede gennem lord Cowley Wrangel afsat som forbundsgeneral. Efter det første chok saa Knuth paa udviklingen med tilfredshed, han haabede nu at kunne opnaa, ikke en mægling, men en effektiv militær støtte. 17. juli henvendte man sig til garantimagterne om hjælp, og 27. juli fik Reventlow ordre om at rette en højtidelig appel til Palmerston om garantiens ikrafttræden. Han skulde samtidig gøre opmærksom paa, at Frankrig ikke vilde være uvillig til at staa ved sin garanti, og at Preussen muligvis kunde formaas til at slutte separatfred eller vaabenstilstand. Det hjalp naturligvis ikke. Palmerston hævdede, at casus foederis ikke forelaa, og alle senere forsøg paa at overbevise udenrigsministeren om, hvor frugtesløst det var at indskrænke sig til underhandling, led samme kranke skæbne³. Den franske minister i London havde af sin regering faaet ordre til at tale Danmarks sag; om det har gavnet stort, er en anden sag, idet gesandten samtidig gjorde opmærksom paa, at i tilfælde af krig maatte man ikke gøre sig nogen illusioner om Frankrigs

¹ R.O.F.O. 22. no. 163. 17/7, 21/7 1848 og H. Haralds anf. skr., 192 ff.

² 24. juli udløb den i Bellevue ved Kolding sluttede midlertidige vaabenstilstand, men Knuth lovede Wynn, at intet angreb vilde blive foretaget fra dansk side. En ubetydelig forpostfægtning gav anledning til en alvorlig advarsel fra svensk side.

³ RA. Gesandtskabsarkiv London 1848. 17/7, 27/7 2/8 og 5/8.

militære stilling¹. Danmark fik 10. august den franske udenrigsministers garantitilsagn, men da Frankrig havde udtalt helt at ville handle i overensstemmelse med England, var et forsøg paa at spille paa musklerne fra dansk side over for Palmerston haabløst. Netop i de samme dage tilbød England og Frankrig at foretage en fælles mægling i det italienske spørgsmaal.

Palmerston havde god grund til at være forbitret over Preussens optræden. De europæiske forhold var nærmest kaotiske, her til kom uroligheder paa Irland og en fortsat uro og udeblivelse af den bedring i den kontinentale handel, man havde ventet sig ikke saa lidt af, og hans tone i depecherne til Westmoreland er derfor ganske skarpe. Hvor meget handelsinteresser betød for Palmerstons politik, gav Disraeli et ganske talende vidnesbyrd om. Han havde atter været hos Reventlow for at faa stof til en ny interpellation — hvilket gesandten iøvrigt fraraadede — og under samtalen raadede han danskerne til at blokere tyske havne og opbringe skibe, saa de engelske købmænd fik de mange ulemper at føle, som fulgte af Tysklands stivt sind, det skulde nok drive udenrigsministeren frem². Forsinkelsen af vaabenstilstanden bragte den opadgaaende tendens til at standse og markedet laa trægt, da haabet om en hurtig fred med Danmark svandt hen³. Vild forfærdelse vakte den danske regerings bekendtgørelse om en streng blokade af de vigtigste tyske havne og floder, inklusive Elben og Weser fra 15. august blandt de Manchesterkøbmænd, der handlede paa kontinentaleuropa. Hvis blokaden vedvarede, vilde den drive handelen ud i »indirect and very inconvenient channels«. Man haabede imidlertid, at den »absurde og meningsløse« strid hvoraf den var opstaaet, snart vilde blive endt ved en ordning, som begge parter alvorligt maatte ønske⁴. Haabet var Palmerstons. Da Disraeli rejste spørgsmaalet om Wrangels nægtelse af at underskrive vaabenstilstanden svarede han, at hindringerne mere var af formel

¹ RA. Udenrigsm. Depeche 7/8 1848.

² Ibid., 7/8 1848.

³ The public ledger 27/7, 2/8 1848.

⁴ Ibid., 10/8 1848.

end af reel art, og da Cristy senere fornyede debatten derom, havde han stadig haab om, at vaabenstilstanden hurtigt kunde indtræde¹. Stemningen var gennemgaaende Tyskland ugunstig. Krigen stemples af »Times« som et stykke demokratisk annek- sion, der mest lignede den maade, hvorpaa USA havde indlemmet Texas², og det Palmerston nærtstaaende »Morning cronicle« lagde skylden for den fornyede krig og den urolige europæiske situation paa Tyskland. Preussen, sagde bladet, havde aabenbart ikke magt over sine officerer, men haabede dog, at moderation og forsigtighed maatte sejre³ — hvilket de for saa vidt ogsaa gjorde, netop i disse dage. Preussen ønskede nu fred, og general Below sendtes til rigsforstanderen, der efter samtale med sine ministre i Frankfurt gav Preussen mandat til at slutte vaaben- stilstand paa rigets vegne, nærmest paa Wrangels betingelser, om end i en noget modificeret form. 14. august indtraf Below ledsaget af Major Wildenbruch i Malmø. De danske forhandlere var Reedtz og gesandten i Stockholm Bille. Forhandlingerne, der førtes under den svenske udenrigsministers ledelse, var meget besværlige og sluttede først 26. august. Sir Henry Wynn deltog paa den svenske konges opfordring i disse og ventede sig ikke meget af dem, da betingelserne efter hans mening var haardere end dem, danskerne havde forkastet i Kolding. Wynn var forarget over de preussiske manøvrer, og over Bunsens uvederhæftige argumenteren, men tillige over danskernes stiv- nakkethed og mangel paa realpolitisk sans. Det danske ministe- rium og offentligheden, skrev Wynn til Palmerston, havde altid været urimelig optimistiske ved en lille succes eller en erklæring fra en venlig magt, ligegyldig hvor reserveret eller af tvivlsom værdi, den end var. Den franske erklæring om garantitilsagn, der lige havde naaet København, vilde sikkert vanskeliggøre forhandlingerne i Malmø⁴. Oxholm havde lovet den engelske

¹ Times 26/7 og 5/8 1848.

² Times 8/7 1848.

³ Morning Chronicle 8/8 1848.

⁴ Wynn havde ret i sine betragtninger. Den franske gesandt i Danmark, Dotézac, der efter Februarrevolutionen skyndte sig med at forsikre det

minister, at han vilde prøve at overtale Frederik VII og ministre til at gøre moderate indrømmelser, han mente iøvrigt, at de vilde anse den engelske mægling for endt og lade en saadan føre under ledelse af den svenske konge. Deres politik vilde saa være med faren for en almindelig krig at diktere vilkaar, som de mente burde accepteres af begge parter. »I have every reason to

nye regime om sin loyalitet, førte naturligvis en diplomatisk tilbagetrukken tilværelse i København og fik kun med lange mellemrum svar paa sine depecher. Han stod dog i ganske god kontakt med Knuth og Wynn og var i det hele taget ret godt orienteret om danske forhold. I begyndelsen af april udtrykte han over for Knuth sin forbavselse over, at man fra dansk side ikke vilde kræve samme garanti af Frankrig som af England og Rusland og saa grunden hertil i det liberale kabinets frygt for at kompromittere sig over for St. Petersburg. I Paris fik Moltke overdraget at forklare den franske udenrigsminister, at det var for sent at bede Frankrig om at deltage i mægling, man ønskede kun, at Frankrig vilde modsætte sig Slesvigs »reunion« med Tyskland. Saavel Lamartine som Bastide paalagde Dotézac at udtrykke Frankrigs velvilje, og gesandten fik ordre til at gøre alt, hvad han kunde for paa den mest venskabelige maade at hjælpe Danmark med bilæggelsen af striden. Dotézac noterede i juni med glæde, at Danmark vilde anerkende den franske republik, hvilket var en betydelig gevinst i prestige, men var intet øjeblik i tvivl om, at det samtidig var tænkt som et middel til at erholde fransk støtte over for Tyskland. Moltke henvendte sig da ogsaa i Paris til Bastide og anmodede om anerkendelse af den franske garanti med hensyn til Slesvig, og fik 5. august til svar, at Frankrig vedstod sine garantiforpligtelser. Dotézac indberetter, hvilken enorm virkning det franske skridt havde i København. Der var, siger han, ikke et menneske i Danmark, der ikke talte om Frankrig med respekt og »émotion«. Da Malmøoverenskomsten gik i orden, tilskrev kabinettet og den offentlige mening Frankrig en meget stor andel i det lykkelige udfald »et leur reconnaissance est extrême«. Knuth forsikrede 3. september Dotézac, at man fremtidig intet vilde gøre uden Frankrig, og at intet menneske længere drømte om Slesvigs deling. Knuth har hermed roet at lette det franske udenrigsministeriums hovedpine, idet Bastide havde ladet Dotézac kræve, at Danmark maatte raadføre sig med republikken, da man ikke kunde se bort fra, at den engelske mægling kunde føre til en deling af Slesvig, hvorved Frankrig som garantimagt kunde komme i en lidet værdig stilling. Iøvrigt sagde Bastide, at det var langt fra hans mening, at Danmark ikke maatte afstaa nogen del af Slesvig, hvis det mente, det var i dets velforstaaede interesse. Jvf. Danemarc 1848. no. 211, Archive du Ministre des Affaires Etrangères, Quai d'Orsay Paris. 23/3, 31/3, 6/4, 2/5, 7/6, 10/6, 30/6, 7/8, 23/8, 26/8, 29/8, 31/8, 3/9 1848.

believe, that such a course would be highly agreeable to the most of his Danish majestys ministers, who only wish for the plea of necessary compliance to guard themselves against the extravagant ideas of the public«, skrev Wynn til Palmerston. Knuth vilde have en definitiv ordning, og haabede paa, saaledes som Oxholm havde foreslaaet ham, at opnaa en erklæring fra de fire venlige og garanterende magter om, at de ikke vilde tillade den europæiske fred at komme i fare paa grund af Frankfurtsforsamlingens ekstravagante ideer og give den danske konge en tid til at ordne sig med insurgenterne¹. Under forhandlingerne i Malmø lykkedes det Stjerneld og Wynn at faa adskillige ændringer i vaabenstilstandens §§ 6 og 7 gennemført i dansk favør. Den indeholder i hovedtræk følgende bestemmelser: 1) Fjendtlighederne ophører øjeblikkelig. Varigheden er 7 maaneder, og forlængelse kan finde sted. 2) Ved stilstandens ophør indtages de gamle stillinger. 3) Blokaden ophører. 4) Fanger, ogsaa politiske, løslades. 5) Skibe frigives med ladning senest 12 dage efter undertegnelsen. Preussen holder Danmark skadesløs for rekvisitionerne i Jylland, og Danmark betaler for beslaglagte skibe og ladninger. 6) De to hertugdømmer rømmes for alle tropper i løbet af 12 dage efter at generalerne har modtaget ordrer. 7) 2000 mand stilles til raadighed for hver af de to hospitalsdepoter. Indfødte slesvigske tropper i separatkorps stationeres i Slesvig under den midlertidige administrations befaling, i Holstein anbringes holsteinske tropper. 8) Kollektiv administration af de tre hertugdømmer ved midlertidig regering, 2 mand valgt af hver part, 1 i fællesskab. Den provisoriske slesvig-holsteinske regeringsmedlemmer udelukkes. 9) En dansk og en preussisk kommissær skal overvaage stilstandens udførelse. 10) Lauenburg se § 8. 11) Der ønskes engelsk garanti for udførelsen af overenskomsten. 12) Stilstanden præjudicerer ikke kommende forhandlinger om fred.

Uden vanskeligheder gik den preussiske regering ind paa paa sine vegne at ratificere bestemmelserne (²/₉), medens det i Frankfurt gav anledning til lange drøftelser og gadekampe. Efter

¹ R.O.F.O. 22. no. 163. ¹⁴/₈ og ¹⁶/₈ 1848.

Preussens frafald var imidlertid den tyske nationalisme for afmægtig til at støtte slesvig-holsteinerne effektivt og spørgsmaalet dermed afgjort. Fra engelsk side pressede man stadig haardt paa, og til sidst ebbede modstanden ud. Vaabenstilstanden havde omgaaende en kendelig virkning og førte til betydelige tyske køb paa det engelske marked, og selv de ugunstige efterretninger fra Frankfurt formaaede ikke at standse denne udvikling. Man følte sig nu sikker paa, at fjendtlighederne vilde høre definitivt op¹. Forhandlingerne med Wrangel forløb denne gang glat — *in vino veritas!* — et ikke uvigtigt punkt i drøftelserne synes iøvrigt at have været den øjeblikkelige løsladelse af et stettinerskib, ombord paa hvilket generalen havde et parti vin². Denne blev naturligvis omgaaende effektueret, saa Wrangel kunde fejre sine triumfer i det overstaaede felttog umiddelbart efter vaabenstilstanden ved et godt glas burgunder.

Afslutningen paa vaabenstilstanden, der efter omstændighederne bød ganske gode betingelser, skulde imidlertid samtidig berede det danske ministerium den hidtil bitreste skuffelse. 22. august henvendte den svenske konge sig til Wynn og bad ham over for Palmerston anføre nødvendigheden af en protokol eller en deklaration — den form Palmerston maatte ønske — underskrevet af England, Frankrig, Rusland og Sverige, gaaende ud paa anerkendelse af Danmarks ret til Slesvig »as a federal independent state and subject to the same law of succession«. Kong Oscar tvivlede ikke om, at Frankrig vilde underskrive. Samtidig bad Frederik VII Wynn om at tale hans sag for den engelske minister i St. Petersburg, lord Bloomfield og lade denne bede Nesselrode om at autorisere Brunnow til at forhandle om protokollen med Palmerston. Den engelske diplomat reagerede ikke paa den noget naive opfordring. Nesselrode vilde gerne tiltræde en saadan fællesprotokol, og han tilbød, at en russisk flaaede kunde overvintre i dansk havn, hvis den danske konge ønskede dette. Knuth vilde dog ikke modtage denne støtte³.

¹ The Public Ledger. 4/9, 11/9 og 21/9 1848.

² R.O.F.O. 22. no. 163. 12/9 1848.

³ R.O.F.O. 22. no. 163. 23/8 1848.

Den danske udenrigsminister arbejdede paa at faa protokollen underskrevet og begyndte et bombardement af Palmerston gennem den danske minister i London. Den engelske mægling betragtede han som ophørt og krævede en fælles mægling af de fire magter. Aktionen havde ingen succes. 12. september meddelte Palmerston Wynn, at »his majestys government could not at the present moment and especially after having undertaken the part of a mediator, sign a declaration, which might be considered as intended to have by anticipation a bearing upon some of the questions, which the mediator is to endeavour to settle«¹. I et privat brev til »my dear Wynn« af 19. september udtrykte Palmerston klart og skarpt sit syn paa sagen. »I very much doubt that the same result could have been obtained with as little disturbance of the peace of Europe, if we had not taken the party, which we have done in the negotiations by which this first result has been obtained«, skrev Palmerston. Hvis Danmark troede, der kunde gøre det bedre selv, saa havde England kun »to make our bow and wish her well through it«, men saa maatte det være klart for enhver, hvorfor Danmark gjorde det, fordi det ikke vilde acceptere nogle af de planer, man fra engelsk side havde foreslaaet for at opnaa en endelig ordning af det slesvig-holsteinske spørgsmaal, og samtidig var utilbøjelig til at erkende, »that such is their reason«. »It will be plain that she does not like the impartiality of a mediation and wishes rather to rely upon the partisanship of champions«. Danmark opmuntredes ved den understøttelse, det fik af Sverige og Rusland til at tro, at det ved deres hjælp kunde faa bedre betingelser end dem, »vi« havde foreslaaet, og at tyskerne af dets allierede magt kunde tvinges til at give gunstigere betingelser »than to accept«. »In other words, she wants her allies to obtain for her by way or by threat of war more than her mediators had thought it fair and just to propose as between her and her adverse party in the dispute, in plain words, she wants to go to loggerheads in order that through such confusion, she may

¹ R.O.F.O. 22. no. 163. 6/9, og Gesandtskabsarkiv London 1848. 7/9, 8/9, 12/9.

get something more in Slesvig than our proposals may give her«. Det var det samme, som kongen af Nederlandene havde gjort og vilde antagelig føre til samme skuffelser. Palmerston tvivlede meget paa, at Rusland, Frankrig og Sverige vilde gaa i krig for kongen af Danmarks krav paa Slesvig og troede, at, naar det kom saa vidt, vilde kongen blive »thrown over by his allies« »as far at least as regards the excess of his pretentions beyond the amount, which may be just«. Det maatte Frederik VII imidlertid selv om. England lod sig ikke indskrive i kombatanternes rækker. Hvis spørgsmaalet skulde løses ved magt eller trusler, burde England trække sig helt ud og forblive tilskuer. Men Danmark maatte tænke over, om det ikke var mere betryggende at naa en fordelagtig ordning med den store nabomagt i stedet for ved andre magters hjælp at søge at tiltvinge sig mere end det var berettiget til¹.

Tydligere kunde det ikke siges. Palmerston ønskede under ingen omstændigheder at gaa ind for Frederik VII's og det eiderdanske partis synspunkter, som han ansaa for uretfærdige og uberettigede. Han betragtede Slesvigs deling som den retfærdigste løsning, og var ganske upaavirkelig af Knuths mere eller mindre fantasifulde aktioner, og han havde en ganske anderledes føling med, hvad de løfter og tilsagn, stormagterne gav Danmark, reelt indeholdt. Han var endvidere gennem sine gesandter i Berlin, København og St. Petersburg i stand til at spille sit eget spil, der ofte gik mod de danske diplomatiske bestræbelser. Palmerston ønskede fred og gunstige betingelser for engelsk handel og havde praktisk talt hele det engelske folk, først og fremmest de merkantile kredse, bag sig; de urolige sociale forhold og økonomisk-finansielle kriseforhold i England gav en saadan politik en dyb alvorlig baggrund. Den svenske indblanding har, saa vidt den militære hjælp angik, mødt hans misbilligelse, selv om han ikke gav udtryk for sit mishag overfor den svenske minister i London. Til syvende og sidst indtog Sverige jo ogsaa en sekundær rolle i det storpolitiske spil. Afgørende var Ruslands holdning, og med ikke ringe held lyk-

¹ R.O.F.O. 22. no. 161. 19/9 1848.

kedes det Palmerston, gennem gesandten i St. Petersburg, at bremse op for en alt for faretruende russisk agressivitet. En russisk intervention, der kunde bringe den europæiske fred i fare paa det slesvigske spørgsmaal, regnede den engelske udenrigsminister ikke alvorligt med. Han havde allerede ved konflikstens begyndelse sikret sig, at Preussens aktion ikke havde til hensigt helt eller delvis at erobre Danmark, og det var for ham det afgørende. Spørgsmaalet om hertugdømmerne og deres indbyrdes forhold respektive til Danmark og det tyske forbund, kom for ham i anden række, de statsretslige argumenter interesserede ham ikke, idet han var helt indstillet paa at finde »en praktisk løsning« uden større komplikationer. Propagandabrochurer fra Bunsen og fra dansk side har han vist personlig sjælden læst, de findes i Foreign Offices arkiv med hans spørgsmaal: Er der noget af interesse her? Over for Reventlow synes han at have været elskværdig og korrekt, men han lod ham tydeligt forstaa, hvor lidt han regnede med ham i det storpolitiske spil. Den engelske gesandt i Danmark sir Henry Wynn var maaske nok større ven af Danmark end Palmerston, og det har ikke altid været været ham lige let at udføre udenrigsministerens ordre, selv om han, hvad de store linier angik, stod helt enig med denne og udfoldede lige saa livligt et initiativ og lige saa stort et tryk over for Knuth, som Palmerston over for Reventlow.

Wynn havde ikke megen respekt for martsministrene, i særdeleshed ikke for Lehmann, som han afskyede, og Knuth, som han saa paa med en blanding af velvilje og faglig foragt. Man kan ved en gennemgang af denne tids akter ikke undgaa at fæste sig ved Knuths raadløshed og uselvstændighed, hans stærkt svingende sindstilstand, fra overoptimistisk opstemthed til den dybeste depression. I den beretning, han aflagde i rigsdagen november 1848, og som C. Paludan-Müller har offentliggjort i Historisk Tidsskrift 4. række, V. bind, s. 460 ff, faar man ikke et fyldestgørende billede af hans virksomhed, ikke heller at hans skuffelser og forhaabninger. De mislykkede forsøg paa

en firemagtsprotokol hører man slet intet om¹. Det skal indrømmes, at udenrigsministeren stod paa en uriaspost — at gennemføre en eiderdansk politik, at bevare Slesvig udelt i forbindelse med kongeriget og uden nogen samhörighed med Holstein var en umulighed. Det saa Palmerston og ønskede en ordning, som gjorde ret og skel over for dansk og tysk. Sin styrke hentede man fra dansk side navnlig hos det Rusland, som man betragtede med den største afsky, og hvis hjælp man nu helt slog sin lid til. Dansk udenrigspolitik i 1848 bestemtes ikke i første række af udenrigsministeriet, men af den engelske gesandt i København og den russiske i London, bag hvilke stod Palmerston og Nesselrode. Til ulykke for Palmerstons delingsplan, der vilde have skabt en endelig acceptabel ordning i eftersommeren 1848, var det russiske kort dengang trumf. Man opnaaede nu kun en vaabenstilstand, som slæbte problemerne med, indtil de blev løst paa en for os langt ugunstigere maade i 1864.

¹ A. Thorsøe's og Neergaards fremstillinger bygger væsentlig paa Knuths og Orla Lehmanns beretninger. En detailleret udnyttelse af det svenske, slesvig-holsteinske og tyske materiale findes i H. Haralds ovenfor citerede værk »Sveriges Utrikespolitik 1848«.